

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 4 (29) oktoober ISSANDA AASTA 2007

Kirjataht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Äratagem Jumala sõnaga ellu vaimulikult surnuid

Rootsi Luterliku Evangeeliumi Ühenduse Soomes (SLEF) ilmikjutlustaja dr. **Juhani Martikaise** jutlus Rapla pastoraadis 23.septembril 2007.

Ja mõni aeg hiljem läks Jeesus linna, mida hüütakse Nainiks, ja temaga läksid kaasa ta jüngrid ja suur hulk rahvast. Aga just siis, kui ta linna väravale lähenes, kanti välja surnut, oma ema ainsat poega, ja ema oli lesk. Ja üsna suur hulk linnarahvast saatis teda. Ja kui Issand nägi ema, hakkas tal temast hale ja ta ütles: "Ära nuta enam!" Ja ta astus ligi ja puudutas surnuraami, mispeale kandjad jäid seisma. Ja ta ütles: "Noormees, ma ütlen sulle, ärka üles!" Ja surnu tõusis istuli ja hakkas rääkima. Ja Jeesus andis poja ta emale tagasi. Aga kõiki haaras kartus ja nad ülistasid Jumalat ja ütlesid: "Meie seas on tõsnud suur prohvet!" ja "Jumal on tulnud hoolitsema oma rahva eest!"

Luuka evangeelium 7:11-16

Jeesuse elust ja tegevusest on näha, et Jumal on hea ja halastav. See ilmneb ka käesolevast tekstist. Kui Issand nägi ema, hakkas tal temast hale ja ta ütles: *Ära nuta enam!* Need sõnad ei olnud niisugused nagu inimeste sõnad, mis on ainult kaunid ja lohutavad. Jeesus otsustas tuua poja ema ellu tagasi ja see otsus oli tema sõnade põhjus.

Selles ilmneb erinevus inimeste ja Jumala lohutuse vahel: Jumala lohus põhineb tema tegudel. Jumala teod ja tegutsemine meie juures on meile suur lohus. Kui oleme mures igapäevase leiva pärast, siis lohutab meid tema hoolitsus, ja kui meie meel on patu pärast kurb, siis on tema pääste meile lohutuseks.

Jeesus ei äratanud poega ellu kohe. Tal oli komme öelda mõni sõna, enne kui ta tegi haiged terveks. Inimesel on tähtsam astuda ühendusse Jumalaga kui saada ihulikult terveks. Nii sündis kord, et kui Jeesuse juurde kanti halvatu, ütles ta sellele kõigepealt: *Ole julge, poeg, sinu patud on sulle andeks antud!* Mt 9:2 Tegelikult ei tulnud Jeesus maailma inimesi nende ihutõbedest parandama. Tema ülesanne oli päästa meid meie patust. Jeesuse imetegudel oli eriline siht, mille ta tol korral avaldas: *„Et te teaksite, et Inimese Pojal on meelevald patte andeks anda*

maa peal,“ - siis ta ütles halvatu - „tõuse püsti, võta oma kandraam ja mine koju!“ Mt 9:6

Niisiis on tunnustähtede ülesanne kinnitada kuulutatud sõna. Armu sõna on kõige tähtsam, sest selle läbi saame igavese elu, ja imeteod vaid kinnitavad seda.

Kui Jeesus oli nüüd mõne sõnaga trööstinud surnud poja ema, astus ta ligi ja puudutas surnuraami, mispeale kandjad jäid seisma. Ta ütles: *Noormees, ma ütlen sulle, ärka üles!* Ja surnu tõusis istuli ja hakkas rääkima. Siin osutub Jeesus Jumalaks. Ta ei toimi kellegi teise nimel ja väega, nagu prohvetid ja hiljem apostlid, vaid iseenda nimel ja omaenese

väega. Kuna keegi muu peale Jumala ei suuda kedagi surnuist äratada, osutab see imetegu Naini linna värava juures, et Jeesus on Jumal. Ka siis, kui Jeesus ei oleks midagi oma päritolust öelnud, oleks sellest imeteost piisanud juutidele tõenduseks, et Jeesus oli Jumala Poeg.

Surnuist äratatud poeg hakkas kohe rääkima. Tekst ei jutusta, mida poeg ütles. See ei olegi tähtis. Aga see ilmutab, et niipea kui poja keha oli saanud jälle elavaks, suutis ta ka rääkida. See on pilt vaimulikust äratusest. Kui Jumala sõna kaudu ärkame vaimulikust surmaunest, hakkame kohe rääkima Jumala halastusest ja tunnistama tema armutegudest Jeesuse kaudu. See on reegel, sest evangeeliumi Sõna, mis on inimese ellu äratanud, juhatab inimest tunnistama ja kuulutama evangeeliumi. See on uus vägi inimeses, millele ta ei taha ega suuda vastu panna. Ta räägib suurest rõõmust, mis täidab südant.

Sel viisil on näiteks sündinud ülistuslaulud. *Ma laulan suust ja südamest Sull', Issand, minu rõõm! Ja lauldes räägin kõigest heast, mis Sinust teada on.* Nii luuletab Paul Gerhardt. KLPR 387 Tema elust ja tööst avatakse täna siin pastoraadis näitus. Gerhardti sünnist möödus tänavu 400 aastat.

Neil sündmustel, mis leidsid aset Jeesuse maise tegevuse ajal, nagu ihulikud paranemised ja surnuist elluäratamised, on veel tähtsam mõte vaimuliku ja igavese elu puhul. Jeesus oli tulnud siia maailma, et viia meid igavesest hukatusest

igavesse ellu. Maine elu ja kõik, mis maa peal sünnib, on kaduv. See poeg Naini linnast, kelle Jeesus äratas maisesse ellu, peab jälle surema. Aga õpetus, mis selle sündmuse kaudu meile ilmub, toob usklikele igavese elu ja annab meie vaimule rõõmu ja jõudu. Ja Jeesus andis poja ta emale tagasi.

Kui kõik Iiobi pojad hukkusid õnnetuse läbi, ütles Iiob: *Issand on andnud, ja Issand on võtnud, Issanda nimi olgu kiidetud.* Ii 1:21 Et surm oli viinud emalt tema poja, see tähendab õieti, et Jumal oli võtnud emalt oma anni tagasi. Ja nüüd Jeesus - Jumalana - andis poja emale veel korraks tagasi. Sest kõik, mis juhtub Jumala lastega, tuleb Jumalalt, olgu see meie silmis hea või halb, elu või surm. Jumal võtab ja Jumal annab. Issand ütleb prohvet Jesaja kaudu: *Mina olen Issand, ja kedagi teist ei ole. Mina valmistan valguse ja loon pimeduse, mina annan õnne ja toon õnnetuse, mina, Issand, teen seda kõike.* Js 45:6,7

See aga ei tähenda meile halba. Jumala annid on kõik head.

Kui ta lõi kuradi, kelle läbi inimkond langes pattu, oli ta otsustanud päästa meid oma Poja surma kaudu kuradi meelevallast oma taevasesse riiki, seega loomisest veel suuremasse kirkusse. Kuna kõik tuleb armastava taevase Isa käest, siis ei saa meile midagi halba juhtuda. Apostel Paulus kirjutab: *Ent me teame, et neile, kes Jumalat armastavad, laseb Jumal kõik tulla heaks.* Rm 8:28 Paul Gerhardt laulab: *Mis siin maailmas oleme ja mis meil osaks saand, Sa*

Lapväärtti kirikus Lääne-Soomes oli Juhani Martikainen aastaid organistik

oled, Isa, üksine meid seega õnnistand. Selline on nende elu, kes usuga Jumala sõnale loodavad. Hoopis teisiti juhtub aga neil, kes Jumala sõna, andeid ja juhatust põlgavad. Nendel juhtub kõik valesti. Miski ei tule neile heaks.

On suur eelis vastu võtta kõike taeva Isa headest kätest. See eelis on igaühele antud Jeesuse kaudu. Jumala tahe ja soov on, et me võtaksime teda tõsiselt ja usuksime tema töötustesse. Vahel näivad tema annid halvad ja arusaamatud olevat, kuid kõik on armastava Isa käega kaalutud ja tuleb meile heaks. Vahel ta ka karistab, et meid õigele teele juhatada.

Aga kõiki haaras kartus ja nad ülistasid Jumalat. Kui inimene äkki ja ette valmistamata kohtab midagi jumalikku ja üleloomulikku, haarab teda kartus. Inimene teab, et ta pole valmis püha ja õige Jumala ette astuma. Jeesusesse uskujatel on kõik teisiti. Nemad teavad, et neil on Jeesuse kaudu patud andeks antud. Need on Jumalaga teistsuguses ja heas vahekorras, ja seda nimetatakse jumalakartuseks. Kuigi ka nende liha kardab üleloomulikke sündmusi, on nende vaim armusõna tõttu täis rahu ja lootust.

Mida sina arvad surmast? - Surm tähendab, et elul on lõpp. Me ei suuda kedagi ellu äratada. Surm on meie poolt vaadatuna lõplik. Seda tundis ka ema Naini linnast, kui tema poeg oli surnud.

Sedasama mõtlesid ka Laatsaruse õed, kui nende vend oli surnud. Nad arvasid, et Jeesuski oli surma ees võimetu. Aga Jeesus pole ainult inimene. Ta on ka Jumal ja Jumalal on kõik teisiti kui inimestel. *Ta teeb surnud elavaks ja kutsub olematuid nagu olevaid,* loeme kirjast roomlastele. Rm 4:17 Elu, mida ei ole, kutsub ta olema, sest ta on Jumal, ja ta on kõige põhjus ja algataja. Ilma temata pole midagi olemas. Ta loob seda, mida pole olemas olnud. See on jumaluse tundemärk. See sündmus Naini linna värava ees osutas Jeesuse jumalikkusele.

Teine ja sama tähtis asi on, et Jumal tarvitab loomises ainult oma sõna. Ta ütleb: *Saagu see!* Ja see saab. Jumala sõnal on võim kõige üle, sest see on osa temast. Sõna on nimelt Jumala Poeg, Jeesus, meie Issand, kelle Jumal läkitas

maailma. Tema on Jumala Sõna. Ja Jeesusega on Jumal ka meile andnud oma sõna väe, nimelt neile, kes Jeesusesse usuvad. Seepärast on meilgi sama loomise võimalus - kuid eeldusel, et usume sõnasse Jeesusest ja kasutame seda. Sel viisil tegid näiteks apostlid imetegusid. Nad tegid neid Jeesuse nimel ja tema sõna väega.

Kõige suurem loomistöö ja imetegu on vaimuliku elu loomine ja seda on iga Jumala laps kutsutud tegema. See sünnib

ainuüksi evangeeliumi kuulutuse kaudu.

Ihulik tervis ja maine elu on meile küll tähtsad, aga apostel kirjutab, et *meie ei pea silmas mitte nähtavat ja mööduvat, vaid nähtamatut ja igavest.* 2Kr 4:18 Selles kaduvs maailmas pole meil vaja muretseda. Issand ütleb: *Ärge muretsege oma hinge pärast, mida süüa, ega oma ihu pärast, millega riietuda!* Mt 6:25 Tehkem selle asemel vaimulikus maailmas Jeesuse nimel suuri tegusid! Tehkem terveks vaimulikult haigeid, tugevdagem evangeeliumiga nõrku, äratagem Sõnaga ellu vaimulikult surnuid! Siis saame koos nendega rõõmustada Jumala päästest. Seda kõike võime teha Jumala vägeva sõnaga.

Meie inimestena oleme sõltuvad Jumala sõnast. Kui Jumal võtaks meilt oma sõna, langeksime hukatusse, sest elu, igavene elu on tema sõnas, mitte kusagil mujal. Jumala sõna on meile kõige tähtsam asi, ilma armusõnata me sureksime vaimulikult. Hoidkem siis seda hästi! Säilitagem seda südames just nii, nagu see on Piiblis kirjutatud, ja kasutagem seda.

Elmar Roosimaa: „Olen tänanud Jumalat, et Ta on kandnud mind läbi murede ja rõõmude“

16.septembril 80-aastaseks saanud Elmar Roosimaa on üks väheseid, keda peetakse omainimeseks nii Rapla luteri- kui ka kohalikus vabakoguduses.

Ligi neli aastat tagasi tabanud halvatushoog on jätnud Elmari koduseks oma Rootsimaa majas Väljataguse külas. Ometi jätkub optimistlikul ja hea huumorisoonega mehel endiselt ususõpru, kes teda unustanud ei ole. Tütar Edda hoole ja armastuse all elades tänab ta Jumalat iga kingitud päeva eest.

Surnuaia-Ruudi poeg

Rapla kihelkonnas ei olnud aastakümneid inimest, kes poleks tundnud Elmari isa, 40 aastat Raplas kalmistuvahi ametit pidanud Rudolf Roosimaad ehk surnuaia-Ruudit. Ta tuli vastvalminud kalmistumajja aastal 1929 ning elas ja töötas seal kuni surmani 1969. Roosimaade lapseõlvokoduks oli väikene Sõeru talu Valtu Saunakülas. Peres oli seitse poissi ning isa suri, kui Rudolf pesamunana oli alles kolmene. Lapsi jäi kasvatama usklik ema üksinda. Sellest suguvõsast on võrsunud mitu põlvkonda töötajaid Eestimaa usupõllule. Neist tuntuim, Tartu ülikooli usuteaduskonna Uue Testamendi õppejõud Peeter Roosimaa on Elmari onu Otto poeg.

Pärast abiellumist Sikeldist pärit Liisa Eichenhaliga elasid Roosimaad mõne aasta Türi vennastekoguduse palvelas, kus sündis ka poeg Elmar. Sealt kutsus õpetaja Joosep Liiv nad peatselt oma kodukanti tagasi. Rudolfi peamiseks tuluallikaks oli rätsepätoe, sest surnuaiavahi amet ei toonud esialgu midagi sisse.

Elmar käis Alu koolis, mis asus tollal mõisas. Pärast kuut klassi läks ta tööle talusulaseks kuni 1944.aasta suvel mobiliseeriti saksa lennukõrge abiteenistusse. Septembris, kui taganev rinne juba lagunes, otsustas ta põgeneda. Tallinn-Väikse jaamas ronis ta saksa sõjaväerongi vaguni katusele ja sõitis niimoodi kodu poole Raplasse. Kui ta hommikul kella kuue paiku koduaknale koputas ja isa poja rõõmsalt uksest sisse lasi, oli Elmari jaoks sõda sellega lõppenud. Paarikuune saksa mundri kandmine talle hiljem õnneks mingeid probleeme kaasa ei toonud.

Iseseisev elu

Pärast lühemat ajateenistust vene kroonus läks Elmar 1945 tööle Põhja kõrgepingevõrku ja jäi sinna ligi kuueks aastaks. Järgnesid tööaastad Rapla telefonivõrgus, autobaasis, sidesõlmes ja kohalikus haiglas. Viimase kohta ütleb Elmar muigamisi, et oli seal peaarsti asetäitja elektri alal. Väljateenitud pensionile jäi aastal 1990.

Abiellumise kohta on Elmar oma kirjapandud eluloos öelnud nõnda: „Vaatasin ja piilusin juba varem, et keda naiseks võtta. Töötasin sel ajal sides, parandades seadmeid ja aparatuuri, sealhulgas telegraafi aparati. Just seal juhtus töötama neiu nimega Lydia Rootsimaa. Hakkasime tuttavamaks saama ja pikapeale olidki kaubad koos.“ Lydia perekonnanimi lüheneb abielludes vaid ühe tähe võrra, sest Rootsimaast sai Roosimaa. Laulatus oli Rapla kirikus 20.mail 1961. Elama asuti naise vanematekoju, kuna Lydia kaksikvend Hugo oli kodunt juba lahkunud. 1964 sündis perre tütar Edda. Abikaasa Lydia suri ootamatult 15.augustil 1992.

Päritud muusikaanne

Elmari viis aastat noorem õde Ester Sims on olnud pool sajandit Suure-Jaani koguduse organist. Elmar mäletab, et õe muusikalist annet nähes toodi talle koju harjutamiseks klaver. Lastele mõeldud muusikakooli tol ajal Raplas polnud. Muusikaande pärisid lapsed oma vanematelt. Vennastekoguduses, kust nii ema Liisa kui ka isa Rudolf välja kasvasid, oli tavaline, et lisaks koorislaulmisele õpiti mängima ka mõnd pilli.

Isa õppis iseseisvalt mängima orelit ja harmooniumi, ema kitarr. Isa juhatus alguses laulukoori Rapla vennastekoguduse palvelas, hiljem organiseeris Rapla ja Sikeldi usklikest omaette koori, mis käis koos nende kodu kalmistumajas. See tegutses kuni sõja alguseni, mil poisid ja mehed võeti ära armeesse. Pärast sõda selle koori tegevus enam ei taastunud. Isa Rudolf jätkas köstri kohusetäitjana kirikus, kus vajaduse korral asendas organisti. Tema põhiülesandeks oli õpetaja äraolekul jumalateenistuste pidamine, samuti koguduse kantseleitöö. Eriti hinnatud oli ta leinatalituste läbiviijana, mida Roosimaal oli mõnel aastal rohkemgi kui õpetajal.

Elmar ise hakkas Rapla kirikukooris laulma Ants Soode ajal ja osales seal ühtejärge 24 aastat. Siis tekkis pikem vahe, kuna läks pärast isa surma koos emaga üle baptistikogudusse. Täna nimega Rapla vabakoguduse liige on Elmar siiani. Seal on ta teeninud diakonina, olnud juhatuse liige ja laulnud ansambelis. Et Rapla kirikukooris oli meeshäälestest suur puudus, kutsuti ta 15 aasta eest sinna jälle tagasi. Kümme aastat oli Elmar meie koori kandvaid basse, kuni raske haigus sellele punkti pani. Samuti oli ta alaline ja oodatud kõneleja vennastekoguduse palvetundides.

Oma pikale eluteele vaadates ütleb Elmar Roosimaa: „Nüüd mõtlen tagantjärele, et meil, minul ja naisel olid väikesed palgad, kuid ära me elasime. Leib oli laual, kanamunad omast käest, riie seljas ja kodu olemas, kuhu võis oma pea panna. Olen tänanud Jumalat, et Ta on kandnud mind läbi murede ja rõõmude, andnud jõudu ning jaksu ja kalli tütre, kes mind on aidanud.“

Ilme Veetamm

Roosimaade pere aastal 1944 - Rudolf, Elmar, Ester ja Liisa

Erna Villig: Minu tee...

Olen sündinud andiderohkel lõikuskuul kaheksa aastakümnet tagasi Kädva külas Kaubeli talus. Vend oli siis kuuene. Vanemad pidasid väikest talukohta. Selle oli ostanud minu isapoolne vanaisa kohaliku mõisniku käest ja ehitanud sinna maja koos reialuse ja talliga. Aga oli tarvis veel aita ja lauta ning hiljem ehitas isa sepapaja. Seal sepistas ta ise hobuseraudu ja naelu ning rautas külameeste hobuseid. Kasvatati rukist, otra, kaera, lina.

Lapsepõlve karja- ja marjamaad

Mäletan sinist linaõitemerd. Kui tuul seda veel hällitas, siis tundus põld helisevat ja ma seisin kui taevaäärel. Loomade karjamaaks aga oli soo, kust nad pidid vihmaga lausa läbi roomama. Ka heinamaa oli sooservas ja ega see heingi olnud väärtuslik – ainult kõhutäide. Kuna talud asusid üksteisele väga ligidal, tuli head heinamaad nõutada kuue-seitsme kilomeetri tagant.

Meile, lastele, oli rõõmuks murakamaa mäe taga. Marju oli nii palju, et istusid mättal ja noppisid algul suhu ja siis korvi. Oli ka mustikaid, jõhvikaid ja pohli ning karjateel ja metsas kändude ümber maasikaid. Ema keetis ka moosi murakaist ja maasikaist. Ja siis aidas, kus need murakamoosi purgid olid reas – see lõhn ja rehega pekstud vilja lõhn - need olid maailma parimad! Oleksin sinna aita jäänudki. Nii möödusid aastad töös ja väikestes rõõmudes.

25 versta pikkune kirikutee

Kuulusime Juuru kogudusse, kus käisime ainult tähtsamatel pühadel, sest sinna oli 25 versta maad. Pühapäeviti võtsid vanemad meid kaasa Kangru talu palvetundidesse. Seal olid jutlustajateks minu onu Juhan Kruusimaa ja samuti kohalik mees Jaan Saluste. Kaugemalt käisid vahel Edgar Vaik abikaasa Elviinega ja ka Peeter Sink. Minu emapoolsed vanavanemad ja ema olid õigeusku ning käisid Lelle kirikus. Ülestõusmispüha õõ oli nende jaoks suur sündmus ja mina nurusin end alati kaasa. Kiriku altarit oma kullasäraga vaatsin ammuli sui. Helistati kellasid ja kiriku koor laulis kogu aeg, ema oli ka kooliajal laulnud selles kooris.

Uus kodu ja koolimine

Senises kodus oli elatud peaaegu viisteist aastat ja rabaga vägikaigast vedanud, kuid tuli alla vanduda. Karja oli juurde kasvanud, maa hakkas väikseks jääma ning pidi leidma suurema talukoha. See õnnestuski leida meilt seitse kilomeetrit eemal Sonni külas Peetriõuel. Läks täide ema-isa salasoo ühes tükkis talukoht päriseks osta. Oli aasta 1934. Suvi möödus kiiresti. Uues kodus oli vaja põldusid umbrohist puhastada, piirialad olid lagunened või polnud neid mõnes kohas üldse. Talu oli nelikümmend hektarit suur ja tööd jagus igapähele.

Mina sain augustis seitsmeseks ja läksin sügisel viie kilomeetri kaugusele Kädva algkooli. Esimesel päeval tuli ema saatma. Kuna minu onunaine oli kooliõpetaja ja koolitädi kaugelt

sugulane, läksin sinna kui oma koju. Talvel elasin kooli internaadis. Elektrit ei olnud, aga lae all põles gaasilamp ja poisid oskasid seda põlema süüdata. Tuli niikaua pumbata õhku, et sukk helendama läks.

Olime suur ja sõbralik koolipere. Tundide vaheajal laulsime ja mängisime. Teises klassis astusin kodutütteks. Suurem jagu lapsi olid kodutütred ja noorkotkad, kuni saabus aasta 1940. Siis keelati koolis hommikupalvused ja piiblitunnid. Järgmine aasta küüditati inimesi, kõik olid hirmul. Meie koolijuhataja Jaak Liiver viidi otse koolitunnist Siberisse, kus ta suri nälga. Ta oli olnud ka minu vanemate õpetaja ja juhatanud laulukoori, ning nagu sel ajal ikka, ristas kooliõpetaja ka lapsi ja saatis viimsele teele lahkunuid. Hiljem selgus, et äraandjaks olid kohalikud valgekaartlased, kes olid tulnud Venemaalt pärast revolutsiooni meie külla elama.

Maaelu pöörati pahupidi

Samal sõjasuvel asusid meie juurde vene sõdurid. Juhtusid olema head sõbralikud inimesed. Kodus oli meid ainult naispere: ema, mina ja vanatädi. Isa oli surnud 1941 jaanuaris. Küla servas olid õhutõrjekahurid, kust tulistati saksa lennukeid. Õnneks midagi ei juhtunud, majad jäid terveks, kuigi oli olnud käsk kõik maha põletada. Ainult turbarabasse kukkus mürsk, mis plahvatas ja pani raba põlema. Käisime kogu külaga tulekahju kustutamas.

Aeg läks ja tulid sakslased oma suurte normidega. Iga nädal oli tarvis midagi anda ja viia. Sõja lõppedes 1945 olime rõõmsad ja ka vend tuli sõjast tervena koju. Edaspidi tehti elu väga raskeks suurte viljanormide ja metsa ülestõötamise kohustustega. Normid määrati talu suuruse järgi. Kui norme täita ei jõudnud, võidi trahvida või vangistada. Maainimeselt võeti seitse nahka.

Kaheksateistaastaselt läksin Juuru kirikusse leeri. Õpetajaks oli Lembit Tedder ja organistik tema proua Hella, kes pani laulma kõik 78 leerilast. See oli viimane nii suur leer. Sügisel läksin Tallinna õmbuskooli. Ühe aasta saingi käia, siis pidin koju tagasi tulema, sest emal üksinda läks raskeks.

Perekonna loomine

Viljamasindamisel sain tuttavaks oma tulevase abikaasa Pauliga. 1947. aasta juulis registreerisime oma abielu Tallinnas ja vana-aastaõhtul laulatas meid õpetaja Eduard Uibo väikeses Käru kirikus. Elama jäime minu koju. Emal läks nüüd palju kergemaks, sest majas oli noor mees ja seetõttu said kõik tööd tehtud.

1949 sündis esimene poeg Matti. Samal aastal oli ka kolhoosidesse minek. Olime hirmul, ei julgenud vastu hakata, sest teist korda käis küüditamine. Andsime kõik kolmekesi avalduse, alles hiljem saime aru, et kuidas me siis kõik saame tööl käia – laps tahab ju hoidmist. Võtsin avalduse tagasi ja hakkasin ema nimel kolhoosis normipäevi tegema. Esimene aasta polnud väga, kuna kolhoos oli väike, saime neli kilo

söögilja normipäeva kohta. Hiljem läksime Kädvaga kokku. Juhtus tulema külm ning vihmane suvi, vilja masindasime alles talvel. Kolhoosi esimees oli peaaegu kirjaoskamatu joomamees.

Kündmas ja külvamas

Kuid olime noored ja miski polnud raske. Käisime jõuluni kolme perega metsatööl norme täitmas. Siis tuli väetisevedu rongijaamast ja kevadel põllule külvamine – ikka põlle seest ja palja peoga. Kui oli tarvis mõni põld veel ka kända, võtsin tallist oma pere endised hobused, tallimees aitas saha vankrile, põllul pidin ise hakkama saama.

1951 sündis poeg Tiit, elu oli muutunud. Paul töötas puude langetamisel ja kevadel käis Navesti jõel palke parvetamas. Kolhoosiasjad olid segamini, esimehed vahetusid, palka ei saanud, leivaostuga olid järjekorrad. Siis liideti meid Lungu külaga ja lõpuks tehti sovhoos. Meie lauta toodi veerandsada noorlooma ja hakkasin neid talitama. Oli suur söödapuudus. Viljamasindamise juurest lubati loomadele põhku tuua ning metsast raiusime lisaks kuuse- ja männioksi.

1953 sündis tütar Taimi. Selleks ajaks oli meil juba valgus majas ning õues suur pirn posti otsas. Paul tegi läbi kursused ja töötas auto peal, viies Tallinna turule kaupa. Sealt oli võimalik osta Ameerika saiajahu.

Kirik oli tähtis

Pühapäeviti sõitsime Türi kirikusse, sest Kärü õpetaja Uibo oli lahkunud Paistusse. Kärü kogudus jäi vaeslapse ossa, kus vahetevahel käisid jutlustajad. Surnuaiapühadel viis Paul naised autokastis saladuskatte all Kärü või Vahastu kiriku lähedale, kust nad jalgsi edasi läksid. Pauli isa oli olnud Kärü kiriku võõrmünder ja ka Paul ei jäänud eemale kirikutööst. Ta oli mõnda aega Kärü koguduse juhatuses esimees, kuigi elasime siis juba Raplas.

Raplasse tulek

Möödusid aastad, poisid käisid kooliteed, kuid Kädval oli ainult algkool nelja klassiga. Pidime jälle vaatama uue elukoha, sest Lelle oli 15 ja Kärusse 12 km. Internaati ei tahtnud panna, olin ise seda elu näinud. Muretsesime kakskümmend tihu puumaterjali ja lasime laudadeks saagida. Kuna elasime toleaesises Türi rajoonis, ei antud ehitusluba mujale kui Türi. Sinna me aga ei tahtnud.

Tänu hea inimese juhatusel õnnestus osta Raplas lagunemisohus elumaja, kus teises otsas oli lehmalaud. Oli aasta 1958. Maja tuli remontida, kaev puhastada, aed korda teha. Tööd oli suve läbi. Rapla kodus oli tol ajal ümberringi vaikus ja rahu. Lähedal oli mets ja ööbikud akna taga laksutasid öö läbi. Heina tegime samas kodu juures, kuna asusime ju keset heinamaad, kaugemal oli kolm-neli maja.

Ka ema oli meie juurde elama tulnud, pidasime lehma ja siga. Need olid tema toimetada, samuti söögikeetmine. Nii oli ta kui hea koduhaldjas meile kõigile suureks abiks ning lastele helde, lahke vanaema kuni surmani 1984. Tuba jäi siis tühjaks, ka lapsed olid kodunt välja lennanud.

Kogudus sai teiseks koduks

Raplas oli kirik lähedal, kuhu sai minna päris iga pühapäev. Aasta pärast Raplasse kolimist läksin Elmi Hausi soovitusel ka kirikukoori laulma. Koor oli siis võimas - 73 lauljat. Eriti head olid sopranid ning mehi jätkus igasse häälerühma. Abikaasa Paulgi tuli sinna laulma. Dirigendiks oli siis Enn Võrk. Aga juba 1962.aastal tuli kurb uudis tema lahkumisest manalateele. Käisime matustel, kus Emilie Karjus juhatas Enn Võrgu laule. Jõululaupäeval ja muudelgi puhkudel sõitsime nelja-viekesi Pauli Žiguliga laulma ka Juuru kirikusse abiks sealsele koorile. Kirikukooris laulsin kuni 2003.aastani.

Olen üle kümne aasta olnud vabatahtlik koristaja kirikus, abistanud perenaisi köögis ja teinud muud jõukohast. Armas tunne südames on minna kirikusse või pastoraati kui oma koju. Kahjuks hakkab vanadus tasapisi süle võtma praegusi töötajaid, küll oleks vaja abiks nooremaid!

Rõõmu ka vanaduspõlveks

Lapsed ja lastelapsed korraldasid meile 1997.aasta suvel ilusa kuldpulmapäeva. Aasta tagasi lahkus jäädavalt kalliss abikaasa Paul, kes puhkab Kärü kalmistul.

Kuna kuulmine on mul väga kehvaks jäänud, ei saa enam täielikult osa kirikus ja palvetunnis räägitavast. Pereraadiot ja Raadio 7 kuulan iga päev. Oma tuba on mulle armas, seal olen segamatult palves koos Jeese Kristusega. Omast meelet tahaksin aidata kõiki, kellel on raske või kes on aastaid liikumata.

Palvel on suur jõud, olen ise lapsena kaks korda surma üle elanud. On suur Jumala arm ja heldus, et elan, kuigi tagajärjed jäid eluksajaks. Lastele ja lastelastele – viimaseid on mul seni kuus - olen õpetanud selgeks palved, mida nad mäletavad ja kasutavad. Söögilpalveks loevad nad ikka:

*Kas on linnukesel muret,
kust ta saab, mis ta sööb?
Kas ta nälgja sureb?
Tema loodab Looja peale,
hüppab seal oksa peal,
rõõmsalt tõstab hääle.*

Erna ja Paul Villig tähistasid oma kuldpulmapäeva Rapla kirikus 24. augustil 1997

„Kõige ilusamaks osaks mu kutsetöös oli Jumala sõna kuulutamine usklitele, kes seda vajasid ja vastu võtsid“

45 aastat tagasi tuli Esra Rahula Rapla koguduse õpetajaks

Esra Rahula, kui Sind 1962. aasta sügisel Raplasse õpetajaks määrati, olid koguduses ärevad meeleolud. Milliste tunnetega tulid tollal Saaremaalt oma kodukoguduse hingekarjaseks?

Olin justkui kahestunud. Õpetaja Evald Saagi sunnitud lahkumine oli tabanud kõiki šokina. Elasin kaasa nendele, kes olid maruvihased Saagi ärasaatmise pärast ja nõudsid tema tagasitoomist. Rahvas mõistis, et asja taga oli Rapla rajooni ametimeeste karvane käsi. Süüdistati ka tollast peapiiskoppi Jaan Kiivit *seniori*, kes oli sellise ülekohtuga leppinud. Segadus oli nii suur, et esialgu ei julgenud konsistoorium kedagi siia saata uueks vaimulikuks ja kogu töö lasus kõstri kohusetäitjal Rudolf Roosimaal. Alles septembri lõpus tulin mina, olles esialgu komandeeritud siia vaid kolmeks nädalaks.

Kogudus, kaasa arvatud juhtkond, kohtles mind külalisvaimulikuna, keda pole siia kutsutud, kuid kellega paar nädalat tuleb leppida. Alles hiljem hakati taipama, et jäängi Raplasse. Sain aegapidi enda valdusse võtmed ja kantselei, võisin koguduse elamispinnal ööbida ning mulle kui uuele õpetajale anti üle ka ametlik asjaajamine.

Jahe vastuvõtmine Raplas ei riivanud mind üldse – olin ju ise samasugune senise õpetaja austaja. Teiselt poolt mõistsin paremini kui kogudus, et totalitaarse riigivõimu vastu me ei saa. 1957.aastal oli Jõgeva rajoon mind samamoodi minema saatnud Torma ja Mustvee õpetaja kohalt süüdistusega, et aktiveerisin usulist tegevust. Mõistsin, et kuigi Rapla kogudus saab nüüd teoloogiprofessori asemel õpetajaks ainult ühe tema paljudest õpilastest, tuleb ometi jätkata tegutsemist.

Muidugi oli meeldiv tulla Raplasse inimeste keskele, kellest paljusid tundsin koolieast alates, kui hakkasin liikuma palvemajas ja kirikurahva hulgas. Teadsin, et vanade sõprade käsi lihtsalt ei tõuse mind „kotti ajama“. Omad lapsed olid juba kasvanud kooliealisteks. Tallinna läheduse tõttu oli neil siin

edaspidi hoopis parem võimalus haridust omandada, kui olnuks Saaremaal, kus teenisin Kuressaare ja Kaarma kogudust.

Rapla kirikut oli Sinu tulekul just värskest remonditud. Kas järgneva 29 tööaasta jooksul oli kogudusel majanduslikult sellevõrra vähem muresid?

1962.aasta kiriku siseremont jäi kahjuks lõpetamata. Külmas ja niiskes kirikuruumis ei saa seda alustada varakevadel, juulikuu keskelt aga teenis senine armastatud õpetaja Evald Saag juba Pärnu Eliisabeti kogudust ning remontki lõppes päevapealt. Õnneks olid kõrgtööd selleks ajaks juba tehtud ja tellingud kirikust välja viidud. Mäletan, et kiriku esikus olid augud krohvis küll segu täis visatud, kuid see oli jäänud silumata. Justkui oleks joostud tuld kustutama, kommenteeris

olukorda Rapla rahvas.

Juhatuse esimees Jaan Lange ütles mulle, et rajoonivõimud olid üldse igasuguse kirikuremondi ära keelanud. Sellest keelust üleastumine Evald Saagi initsiatiivil ilmselt saigi viimaseks piisaks, mis pani karika üle voolama ja viis õpetaja sunnitud lahkumiseni Raplast. Edaspidi püüdsime hädavajalikku teha natukehaaval ja tähelepanu äratamata, et rajoonivõime mitte ärritada. Näiteks ei olnud meil kirikuremondi tõttu kunagi suletud, jumalateenistused ja talitused toimusid tavalise korra kohaselt.

1963 suleti Rapla vennastekoguduse palvemaja ja selle töö tuli üle kirikusse. Tegime selleks korda käärkambri ja ehitasime sisse ahju. Kuna kiriku seinad olid ainult lubjatud ja määrised riideid, katsime paneeliosa värviga. Aastate möödudes tuli paneeli mitu korda uuesti värvida. Esikus ja trepikodades parandasime krohvi ja viisime seal remondi lõpule. Elektrikütte, mis andis vähe sooja ning oli väga kallis (elektri kasutamise eest kirikus tuli tasuda kolmekordset hinda), asendasime kalorifeeriga. Seda köeti algul puudega, hiljem õnnestus saada õliküttega katel. Sooja õhu juhtimiseks kirikuliste jalgade juurde ehitasime põranda alla kanalid.

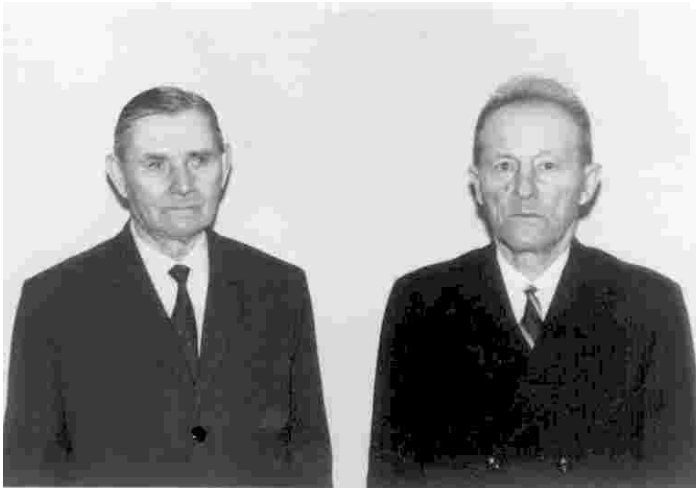
Käärkamber jäi aga palvetundide jaoks kitsaks. Kui läks puhkusele see rajoonijuht, kellele allusid kogudused, õnnestus mul tema asendajalt saada luba eraldada ajutise klaasist vaheseinaga oreialune osa suurest kirikuruumist, kus hakkasime pidama piibli- ja palvetunde.

Kuna kogudusel polnud tollal enam ainsatki kõrvalhoonet, ehitasime kirikuaeda puukuuri, mille otsas oli suur köetav tuba. Viimast kasutasime laulukoori harjutusruumina, teelaua katmiseks, väiksemate koosolekute pidamiseks jne. Kantseleiks andsin ühe toa oma majast.

Edaspidi tuli sageli remontida kiriku katuse plekkosi, mis olid saanud sõjapäevil kannatada ja lihtsalt paigatud. Katuse eterniitahvleid värviti minu ajal kahel korral. Tuli parandada ühe torni katust, mille torn oli purustanud. Värvisime üle kõik pingid, rõdude esiküljed, altari võre ja -põranda ning oreli väliskülje.

Vana tava kohaselt pandi Raplas muld puusärgikaanele juba kirikus

Kauaaegsed Rapla kirikumehed Juhan Ambur ja Jaan Vaarandi

Suuremaks kõrgtööks oli tornikiivrite ja ristide värvimine, kusjuures viimaseid tuli eelnevalt ka parandada. Täiendasime kiriku valgustust, kuuldavuse parandamiseks ehitasime helivõimendusseadme. Kuna vitraažaknad olid sõjaajal purunenud, remontisime neist ühe hädapärast kohapeal, teise Tallinnas töökojas ja kolmas õnnestus asendada päris uuega.

Nii jätkusid remondid aastast aastasse. Kuigi suur osa tööst tehti tasuta, saime aastaaruannet täitevkomiteesse esitades ikka sõidelda: “Olete raisanud materjali ja tööjõudu, mida oleks olnud palju enam vaja mujal rajoonis!” Õnneks etteheidetest kaugemale asi ei läinud. Muidugi pidid remondimehed end rajooni rahandusosakonnas arvele võtma ja neid maksustati tulumaksuga kõige kõrgema tariifi järgi.

Keda oma lähematest kaastöölitest koguduses eriti esile tõstaksid ?

Esiletõstmist väärivad paljud. Esmalt organist professor HUGO LEPNURM. Tänu temale oli orelimuusika jumalateenistustel esmaklassiline. Ta armastas orelil improviseerida, harva mängis noodist. Professor oli veendunud, et jumalateenistusel peab esikohal olema sõna ja muusika jääma sõna teenistusse. Enne jumalateenistust pidin talle tutvustama jutluse peamõtteid ja nendele vastavalt ta siis ka mängis. Kontsertpalad jättis ta kõrvale, küll aga esitas neid muusikalistel jumalateenistustel, kuhu tõi Tallinnast kaasa ka võimekaid soliste. Lepnurm esitas Rapla kirikus isegi kaks loengkontsertide sarja, kuni rajooni täitevkomitee asja ära keelas põhjendusega, et kirik polevat haridusasutus. Kirikukoore juhatasid minu ajal ikka organistid ja sama tegi Lepnurm ka Raplas. Palvetundides teenis ta rahvast lisaks mängimisele ka Jumala sõna kuulutamise. Selleaegse korra kohaselt võis õpetajat asendada koguduse töötaja, mitte aga väljastpoolt tulija.

HERMANN HELISTE oli professor Lepnurmele asendusorganistiks – nagu ta seda oli varem olnud ka Enn Võrgule. Ei Võrk ega Lepnurm mänginud ametitalitustel nädala sees, sest ainult pooleks tunniks Raplasse sõitmine oleks tähendanud neile liiga suurt ajakulu. Heliste valdas orelit päris hästi, kuigi tal polnud vastavat eriharidust.

Köstri kohusetäitja RUDOLF ROOSIMAA oli kutselt surnuaiavaht ja ametisse võetud õpetaja Joosep Liivi ajal, kui kalmistu kuulus veel kogudusele. Ta oli õpetajat asendanud juba enne mind ja jätkas selles ametis kuni surmani. Rahvas oli temaga harjunud, eriti hinnatud olid tema leinakõned. Orelimäng ei olnud tema tugev külg, küll aga oli ta väga tubli kantsleis ja koguduse asjaajamises.

JAAN LANGE oli koguduse juhatuses esimees, kui ma Raplasse tulín. Vennastekoguduse liikmena oli ta kodukandis tunnustatud vaimulike talituste pidajana. Jumala sõna kuulutades abistas ta mind palvetundides. Esimeheameti tõttu ei teinud rajoonivõimud selleks takistusi. Roosimaa surma järel sai Langest minu asendaja ka jumalateenistuste pidamisel. Esimehena mõistis ta otsekohe kerkinud probleemide olemust ja temaga oli hea koos töötada.

JAAN VAARANDI oli teist põlve kirikumees. Kui ta pensionärina ei saanud enam seda ametit pidada, astus tema asemele JUHAN AMBUR, kes varem oli olnud pikka aega Rapla vallavanem. Eesti Vabariigi aegse vallavanema töö eest nõukogude riik temale pensioni ei maksnud ning leivaraha teenimiseks oli ta hakanud abistama Vaarandit. Hiljem osad vahetused, Vaarandi hakkas abistama Amburit. Eks nad kogu aeg jagasid omavahel nii tööd kui ka töötasu. Tollal oli kirikumehel üsna palju tegemist. Lisaks tavapärasele kellamehetööle ja kiriku puhastamisele-tolmupühkimisele tuli korras hoida ka kirikuaed, niita muru, riisuda lehti, talvel puhastada lumest teerajad jne.

RUDOLF LUME oli eelkõige ehitusmees, kellel on hindamatuid teeneid kiriku ja muude koguduse kasutuses olnud ruumide remontimisel väga pika aja jooksul. Koos paari abilisega ehitas ta kiriku juurde puukuuri, milles pärast minu lahkumist oli mõnda aega ka koguduse kantsleil. Enamasti töötas ta koguduses täiesti tasuta või minimaalse palga eest. Ka tema oli vennastekoguduse mees ja tuntud Jumala sõna kuulutaja. Kui rajooni täitevkomitee nõudis, et palvetunnis tohivad kõnelda ainult vastava kutsetunnistusega inimesed, oli tema üks neist kolmest, kellele ususasjade volinik väljastas vajaliku dokumendi. Teised kaks olid Mart Seersant ja Arthur Lainelo. Usuasjade volinik oli Eesti NSV-s kõrgeim koguduste elu korraldav riiklik ametiisik. Edaspidi hakkas Rudolf Lume juhtima kogu tööd palvetundides, määrates kõnelejad jne.

Kui professor Lepnurm oma muude kohustuste tõttu hakkas sagedamini Raplast puuduma, tekkis probleeme koori juhtimisega. Mõnda aega juhatasid Marika Kahar, Tooni Heliste jt. Lõpuks kutsusin laulukoorile uueks juhiks ja usuliseks isaks köster-organisti kutsega ANTS SOODE. Tema oli nooremas eas juba teeninud Rapla kogudust organisti ja koorijuhina, nii et staažikamad lauljad mäletasid teda hästi. Liiklusõnnetusel saadud jalavigastuse tõttu oli tal liikumine raskendatud ja orelipedaali kasutamine võimatu. Ometi tuli ta Kiisalt iga pühapäev ustavalt kohale ja vajaduse korral mängis matust ka muudel päevadel. Eriti oli teda vaja palvetundides, kus ta sisuka kõnemehehena oli teistest peajagu üle. Koguduse

Ristimistalitus Rapla kirikus 16. septembril 1990

1980-ndate lõpus ja 1990-ndate alguses kasvas leerilaste arv Rapla koguduses kümneid kordi

töötajana oli ka temal õigus mind asendada. Tollal käis palvetundides tavalisel pühapäeval 40-50 inimest ja neid tuli korralikult teenida.

Vanemas eas jõudis Lepnurm Raplasse tulla järjest harvemini. Muusikalise hariduse ja klaverimängu oskusega ÜLO VÄLING soovis õppida orelit ning vajas harjutamiseks pilli. Vastutasuna palusin teda hoida orel mängukorras ja vajadusel mängida jumalateenistusi ning ametitalitusi. Nii saigi Välingust eeskätt orelit hooldaja.

Organisti kt. MARI PÕLD töötas arstina Rapla haiglas. Tema isa praost Martin Terasmaa oli olnud Kullamaa ja hiljem Viljandi Pauluse koguduse õpetaja, ema tegutses organistina. Seega tundis ta kogudusetöö selleaegseid probleeme hästi ja oskas täiesti rahuldavalt orelit mängida. Nii tegidki Mari Põld ja Ülo Väling aastaid oma põhiameti kõrvalt kahe peale ära kogu organistitöö. Kui sai võimalikuks tegelema hakata

Voldemar Lemmiku puhkpillikvartett matusel mängimas

lastega, oli Mari Põllu hooleks ka pühapäevakooli kõige noorem rühm.

VOLDEMAR LEMMIKU kutselistest pasunamängijatest koosnev kvartett mängis matuseid ja musitseeris ka peielauas. Enamasti alustasime kvartetiga juba surnu väljasaatmisel kodunt. Pühapäevased matused toimusid Põhja-Eesti vana tava kohaselt nõnda, et surnu toodi kiriku juurde jumalateenistuse alguseks, kus teda ka mälestati. Leinajad võtsid osa jumalateenistusest ja kogudus seejärel matusetalitusest kirikus. Sel puhul mängis kvartett ka jumalateenistusel. Voldemar Lemmik kui vaieldamatu autoriteet Eesti puhkpillimuusika alal oli Põltsamaal pärast sõda kiriku põlemise järel oma orkestriga mänginud jumalateenistusi algusest lõpuni, sealhulgas kogu liturgia. Kuna ta mõistis hästi kirikumuusika olemust, oli koostöö temaga väga meeldiv. Lemmiku kvarteti esinemised kuuluvad õigusega Rapla muusikakultuuri ajalukku.

Nõukogude ajal oli Rapla rajoon üle Eesti tuntud oma kirikuvaenulikkusega. Kuidas suutsid end siinsete võimukandjate juures maksma panna nii, et Sinu kui vaimulikuga hakati lõpuks ka arvestama?

Ma valdasin informatsiooni. Praosti ja hiljem ka konsistooriumi liikmena teadsin ma Rapla võimumeestest paremini, mida kusagil Eestis kogudustelt nõuti ja kuidas seejuures tekkinud vastuolud lahenesid. Mulle oli selge, mida saab ja mida ei saa kaitsta. Võimumeestele jäi mulje, et kui ma mõne nende korralduse puhul tõesti tõusen tagajalgele, võib asi laheneda minu kasuks.

Teiseks õnnestus mul võita usuasjade voliniku usaldus. Too oli suurte volitustega ametnik, kes korraldas koguduste elu eriti suhetes riigiorganitega ja allus otse Moskvale, mitte Eesti NSV valitsusele. Kord volinike vahetumisel külastas uus mees mind Raplas. Mul oli võimalik tavalise vestluse käigus rääkida ka kohalike võimude nõudmistest, mis tekitasid pingeid. Volinik ei öelnud selle peale midagi. Ometi võisin edaspidi

rajoonimeeste mõnegi rumala rünnaku puhul tunda tema toetavat kätt.

Kolmandaks muutus aegapidi rajooni juhtkonna koosseis. Päris rumalatega ei suudetud lõpuks ka seal enam toime tulla. Targemad ametnikud suhtusid minusse korrektsemalt.

Sinu põhjalikkust tundes tekib küsimus, kuidas suutsid ühitada suure koguduse õpetaja, praostkonna praosti ja konsistooriumi liikme vastutusrikkad ülesanded? Kuidas Sa oma pingeid maanda(si)d?

Püüdsin igal öösel korralikult välja magada. Päeval pidin oma majas ja õues ikka tegema ka füüsilist tööd ja see oli aktiivne puhkus. Minu raviarst ütleb, et pingete maandamiseks on kõige parem siblida mullas. Aiatööle kulus ja kulub senini palju aega. Aed annab rohkesti ka hingele ja tasub vaeva heldelt.

Koguduse õpetaja töö on tsükliline ja kulmineerub pühapäeval. Puhkepäevaks jääb esmaspäev. Tavalisest kutsetööst sain puhata ka siis, kui läksin kiriku juurde abiks remontide tegemisel või puhastustöödel sees ja väljas. Kui kutsusin koguduse liikmeid midagi tegema, olin ka ise kohal.

Kui tööpinge muutus juba liiga raskeks, võtsin kätte huvitava raamatu, sageli ilukirjandusest, ja lugesin hilisõhtuni kõike muud unustades ja edasi lükates. Hommikuks oli pinge kadunud.

Õpetaja iga-aastast puhkusele jäämist ei peetud minu ametiaja alguses soovitavaks. Kui noore vaimulikuna palusin praostilt

puhkust, sain vastuse, et ta ise pole kunagi käinud puhkusel, kui mitte lugeda puhkuseks sõjas oldud aega. Võib-olla suhtuti puhkusele nõnda seepärast, et sõnakuulutajate rivi oli väga hõre. Olen olnud elu jooksul puhkusel ainult paar korda. Kuid Jumal on hea peremees. Nüüd vanaduses andis ta mulle kõik saamata jäänud puhkused kätte mitmekordselt. Praegugi jätkan aktiivset puhkamist. Soojemal ajal koduaias.

Sa tegid oma elutöö vaimulikuna Rapla koguduses. Kui tagasi vaatad, millest tunned kõige enam rõõmu ja rahuldust? Mis jäi pooleli või hoopis tegemata?

Kõige rohkem rahuldust pakkus mulle piiblitekstidesse süvenemine ja sealt leitud kullaterakeste edasiandmine kogudusele jutlustes, piibli- ja palvetundides. Kõige ilusamaks osaks mu kutsetöös oli Jumala sõna kuulutamine usklikele, kes seda vajasisid ja vastu võtsid. Minu tegutsemise lõpul sai mulle eriliseks rõõmuks, justkui elutööpreemiaks pühapäevakool ja tegelemine lastega. Paraku jäi hoopis tegemata noortetöö. Olin selleks juba liiga vana ja ülekoormatud, abiks kutsuda aga polnud kedagi.

Tagasi vaadates olen rahul ja õnnelik, et tohtisin Rapla rahvale kuulutada Jumala sõna ning jagada sakramente, kuigi selleks tuli koos oma perega nagu vastuvoolu ujuda. Koguduse Issand lubas mul olla Tema teenistuses. Evald Saagi järel võisin 29 aasta jooksul jätkata karjasena Rapla koguduse juhtimist, kuni jõudsin välja taasvabasse Eestisse.

Küsitles Mihkel Kukk

Koguduse töötajad ja külalised Rapla kiriku 90.aastapäeval 6.oktoobril 1991. Ees vasakult professor Hugo Lepnurm, Saima Rahula, praost Esra Rahula, peapiiskop Kuno Pajula, praost Paul Saar, Helgi Pajula, Mari Pöld ja Ants Soode. Tagareas vasakult Edgar Vaik, Kalju Pikner, Arvo Musthallik, Ülo Väling, Laine Born, Rudolf Lume, Helene Lume, Valter Laurimaa, Aita Paes ja Adele Hapsal

15 aastat Rapla kirikumuusika festivali

Rapla kirikumuusika festivali peakorraldajale Raimo Kivistikule anti 23. veebruaril pidulikult üle maakonna tippauhind Rapla Redel

Taas on see alanud. Juba viieteistkümnendat korda, iga kord uudsel pidulik. Rapla Maarja-Magdaleena kirik on peaaegu rahvast täis, nagu see avakontsertidel ikka on olnud.

Koha võtavad sisse muusikud: Maaülikooli kammerkoor Camerata Universitatis, Võru segakoor Hilaro ja lauljad samast maakonnast, Võru sümfooniaorkester ning solistid Maris Liloson, Mati Turi, Uku Joller. Tervitused. Avasõnad. Muusikute ette astub dirigent Erki Pehk ja kiriku võlvide all valitseb Franz Joseph Haydni üle sajandite meieni kandunud muusika. Oratoorium "Aastaajad" (nootidesse pandud 1801) maalib muusikalisi pilte loodusest, ometi tunnetame meie, kellele on antud võimalus elada neljas aastaajas, tihedat seost inimese eluga ja igavikuga.

Oratooriumi lauldi eesti keeles. Tallinna muusikaakadeemia õppejõuna väga palju lauljatega tegelnud Heli Susi oli ette võtnud keerulise tõlkimise, et sõnade silbid ja rõhud klappima panna. Kerge see ei olnud. "Täiusliku saad siis, kui sõna ja muusika ühte langevad, neid ei tohi eraldi võtta," ütleb ta.

Rapla kirikusse oli festivalipäevadel kavandatud veel Kait Tamra laulude õhtu "Kõigel on kõigega seos". Kontserdil osales festivali ühe patroonina ka Eesti kultuuriminister Laine Jänes. Samuti oli festivali peakirikus Raivo Tafenu Trio kontsert. Ja loomulikult lõppkontsert, mis ei saa ju mujal ollagi kui kodukirikus.

Rapla maakonnas Kivi-Vigalas sealse kõstri peres sündinud Andres Uiho, keda tunneme eelkõige organistina, oli kogu lõppkontserdi muusika autor. Esimene pala, millel kava koostamise ajal nimegi veel ei olnud, oli pühendatud Rapla kirikumuusika festivalile. Festivalil kõlas selle loo maailma esiettekanne ansambli Orthodox Singers, nüüd juba nime all "Õndsaks kiitmised".

Kogu lõppkontserdi nimilugu ja peateos oli neljaosaline "Apocalypsis Symphony" (vanamuusika ansambli versioon, tekstiline alus Johannese ilmutusraamatu 21. peatükist), mille esimene osa "Then I saw" võitis 2003. aastal uute oreliteoste preemia. Esitajaks väärikas Hortus Musicus Andres Mustoneni juhatusel. "Symphony" ei ole efektiivne,

vaid autori sõnul rohkem sissepoole vaatav - mõtisklus maailmast, Jumalast ja inimese suhetest Temaga. Nende seoste üle saame mõelda niisugust muusikat kuulates.

Samal kontserdil musitseerisid Ivo Sillamaa klaveril ja Andres Mustonen viiulil. Lugu "Bach peeglis" on Uiho pühendanud Mustonenile, kellega helilooja on teinud head koostööd. Minu jaoks oli see kontserdi ja kogu festivali üks paremaid lugusid.

Kontserdi lõpetas rahvusvaheliselt auhinnatud Orthodox Singers, Rapla festivalil uudne esineja. Ansambli repertuaaris on rahvalaule ja vaimulikku muusikat, sellel kontserdil kõlas Uiho "Antifoonid". Esituslaad oli haarav, eelkõige ansambli hingestatud laul. "Et esitada niisugust muusikat nagu meie, peab endal hinges midagi olema," ütles ansambli juht Valeri Petrov.

Tänukirjad

EELK peapiiskop ja festivali üks patroone Andres Põder andis Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku tänukirjad Raimo Kivistikule kirikumuusika festivali mõtte algatamise ja eduka läbiviimise eest ning endisele Rapla maavanemale Kalle Talvistele suure toetuse eest festivalile. Ilma nende kahe mehe koostöota Rapla festivali poleks sündinud. Tänukirja motoks on apostel Pauluse sõnad Kolossose kogudusele: "Kõiges tarkuses õpetage ja manitsege üksteist psalmide, hümnide ja vaimulike lauludega." Ka meie festival on seda teinud, ütles Rapla koguduse õpetaja Mihkel Kukk.

Muusikateadlane Priit Kuusk ning organist ja helilooja Andres Uiho XV festivali lõppkontserdi järel vestlushoos.

Püsinud ja arenev festival

Muusikapidustuste rohkusele vaatamata on kodune Rapla kirikumuusika festival täiendusi omaks võttes ja traditsioone kujundades püsima jäänud, kuulajaid võitnud ja eelkõige Raplamaa elanikele kultuurisündmuseks saanud. Oodatakse algus- ja lõppkontserdi pidulikkust, uusi esinejaid ja häid kontserte.

Koguduse õpetaja sõnul ei ole ühtki kirikut, kus ei oleks suviti kõlanud kaunis ja eripalgeline muusika, mida kõik annab mahutada ühise nimetaja alla – kirikumuusika. Tänavu olid eriti südamligid ja head muusikaõhtud Tafenau Trioga Vahastus ja Tallinna Saksofonikvartetiga Kärü kirikus.

XV kirikumuusika festivali avakontsert oli pühendatud Haydni 275.sünniaastapäevale, mis pakkus publikule rõõmsat taaskohtumist helilooja suurvormimuusikaga. Tuleval aastal peetakse silmas kaht meie jaoks olulist tähtpäeva: Eesti Vabariik 90 ja Gustav Ernesaks 100.

Peakorraldaja Raimo Kivistik on lubanud jätkata suurvormide traditsiooni ka edaspidi ja välja tuua Georg Friedrich Händeli piibliineline oratooriumi “Esther”. Ka on

Maestro Andres Mustonen ütles oma muusikalist kreedot avades, et kõik taandub tema jaoks vaid Jumala kiitmisele

tal olnud mõte panna kõlama Liivimaa Hansa-linnadest pärit heliloojate muusika üldnime all *Livonia*. Loodetavasti tuleb järgminegi ilus festivaliaasta.

Tiiu Luht

Kultuuriminister Laine Jänese juured on Raplas

XV Rapla kirikumuusika festivali austas oma osavõtuga Eesti Vabariigi kultuuriminister Laine Jänese. Ta valis enda jaoks Kait Tamra autorikontseri, mille eel tervitas nii esinejat kui ka kirikulisi. Kuna Rapla on proua ministrile ka isiklikult oluline kant, palusin tal kontserdi järel neid seoseid pisut avada.

„Mu isa on suguvõsa pärinemist üles kirjutanud ning jõudnud Alu mõisa juures olnud Vuntsi taluni 1835.aastast. Seal on pärit mu esivanemad, aga kindlalt on teada, et nad asusid enne sedagi praegusel Raplamaal. Isa on sündinud Kaius ja ema Hagudis. Sealsamas on ema koolis käinud. Vanaisa elas lõpuks kuni surmani Kehtnas.

Nii et Juuru, Maidla, Kaiu, Hagudi, Alu – need on kohad, kus mu esivanemad on elanud ja kus praegugi elab sugulasi, ka veel muudes kohtades. Juuru kirikus on mu vanaema leeris käinud. Aeg-ajalt käin ikka Rapla-mail, sest mu vanavanemad ja sugulased on elanud siin ja maetud Rapla surnuaeda. Muide, minu vaarvanemad Randorfid oli esimene paar, kes laulatati vastvalminud Rapla kirikus. Nime eestistamisel sai nimekujuks Randjärv. Ise olen ka sündinud Laine Randjärvena.

Mäletan, et kui isa sai kuuekümnepäevaseks, tegime talle sünnipäevakingiks reisi. Sõitsime läbi kõik tema sünni-, lapsepõlve- ja koolikohad. Ise olen elanud senise elu Tartus. Sinna läksid mu vanemad pärast kõrgkooli lõpetamist 1966.aastal. Tõepoolest, minu juured on siinsamas, olen sügavate Raplamaa juurtega.“

Ilme Veetamm

Suvine palverännak kaunil Soomemaal

Kuna meie õpetajal Mihkel Kukel täitus suvel viisteist tööaastat Raplas, otsustas ta sel puhul viia oma koguduse aktiivsemad liikmed reisile ümber Soome. 17.-21. augustini väldanud palverännak ületas ootused ja kulges järjest uute kirkastavate elamuste lainel. Viibisime paljudes pühakodades, igauks neist oma minevikuloo ja ainulaadsusega. Pikkadel bussisõitudel saime nautida Soome kaljumaastikke, põldudega tasandikke, metsamassiive, maalilisi järvi ning lihtsalt üksteisega lähedat koosolemist.

17.augustil kell kolmveerand kaheksa hommikul Tallinna sadamast väljunud *Superseacat* viis meid üle lahe vähem kui kahe tunniga. Helsingis külastasime kõigepealt Soome pealinna sümbolina tuntud ja Senati väljaku ääres kõrguvat Carl Ludwig Engeli projekteeritud roheliste kuplitega valget toomkirikut. Ükski turist ei jäta kämata 1969. aastal valminud kaljusse raiutud moodsa *Temppliaukio* (Templiväljaku) kirikus ning vaatamata Soome rahvushelilooja Jean Sibeliuse originaalset mälestussammast. Eriti hakkas seekord Helsingis silma Jaapani turistide rohkus.

Edasi kulges sõit läbi Soome lõunaosa läände riigi endise pealinna Turu suunas. Sinna kanti jääb ka ajalooline Kuningatee. See oli keskaegne magistraal Rootsi kuningriigist Venemaale, mille äärde rajati kirikud, kaunid mõisad, võluvad väikelinnad ja külad. Tutvusime suursuguse Turu toomkirikuga, mis on Soome luterlik peakirik ja riigi rahvuspühamu. Juba aastal 1300 pühitsetud, kuid hiljem korduvalt põlenud toomkirikut peetakse riigi väärtuslikemaks ehitismälestiseks. Praegune 101 m kõrgune torn on ehitatud pärast 1827.aasta suurtulekahju, mil peaaegu kogu linn maha põles. Vana tava kohaselt kuulutatakse igal aastal Turu toomkirikus välja üleriigiline jõulurahu. 85% soome rahvast kuulub ametlikult luterlikku kirikusse, 1% on õigeusulisi ja muudesse kristlikesse osaduskondadesse kuulub kokku samuti vaid 1% soomlasi. Enne ärasõitu nägime juhuslikult meie bussi lähedalt oma kaaskonnaga toomkiriku poole suunduvat praegust Soome peaministrit Matti Vanhaneni.

Rootsikeelne läänerannik

Sõit jätkus piki Lääne-Soome rannikuala põhja poole, mis on suures osas rootsi keelt kõneleva elanikkonnaga. Soome on ajalooliselt kakskeelne riik, kuigi rootsi keelt emakeelena rääkijaid on vaid 6% elanikkonnast. Suurem rootsikeelsete soomlaste kontsetratsioon on riigi lõuna- ja läänerannikul. Teeviidad ja tänavasildid reedavad kohe, millise keele alale oled jõudnud. Kui rootsikeelsid inimesi on vallas üle poole elanikkonnast, pannakse rootsikeelne nimi ettepoole. Lapimaal on sama lugu saami keelega.

Olles mõningase hilinemisega jõudnud esimesse sihtpunkti Lapväärtisse, kostitati meid kõigepealt vanast viljaaidast ümber ehitatud kogudusemajas maitsva supiga. Sealne vastuvõtja, mitmeid kordi Raplas käinud ja meie kirikus jutlustanud endine organist ning Rootsi Luterliku Evangeeliumi Ühenduse (SLEF) ilmikjutlustaja Juhani Martikainen juhatas meid seejärel hoone ülakorrusele, kus on hubane talvekirik. „Kunagi on hoitud

Turu toomkirik on ühtlasi Soome peapiiskopi kirikuks

nende seinte vahel vilja, nüüd on siin teistsugune vili: külvame Jumala sõna, et inimesed ärkaksid usule,“ lausub Juhani Martikainen alustuseks. Koos kohaletulnud suure hulga nii rootsi- kui soomekeelsete võõrustajapereodega peame ühise kolmkeelse vaimuliku koosoleku, kus sõna ja laulu jätkub mõlemalt poolelt. Õpetaja Mihkel Kukk tänab vastuvõtjaid korvitaie eesti maiustuste ning Raplat tutvustavate materjalidega. Juhani saab tänutäheks äsjailmunud raamatu Eesti orelitest.

Teist rännakupäeva alustame palvusega 1852.aastal ehitatud Lapväärti kirikus, mis on üks Soome suuremaid kirikuhooneid. Tollal oli koguduses 13 000 liiget – nüüd ainult 3000 ringis. Huvitav oli kuulda, et vanasti olid selles kirikus küladel omad pingid ja ka uks, kust kirikusse siseneti. Täna on Lapväärti, Kristiinankaupunki ja Sideby liidetud üheks koguduseks. Jumalateenistusi peetakse mõlemas keeles. Lähedal asuvas Kristiinankaupunkis külastame kõigepealt uut kirikut, kuhu oli just enne meid jõudnud Ambla koguduse rahvas koos õpetaja Tõnu Linnasmäega. Koos nendega liigume edasi linna päriliks peetavasse kuninganna Ulrika Eleonora nime kandvasse vanasse silmnähtavalt viltu vajunud kellatorniga puukirikusse aastast 1700. Kiriku põrandki on tugevalt altari poole kaldu. Vahepeal kaua tühjalt seisnud pühakoda on nüüdseks muutunud väga armastatud laulatuskohaks. On sümbolne, et altari ette minek on märksa kergem kui sealt jah-sõna öelnuna tagasitulek seda töötust täitma.

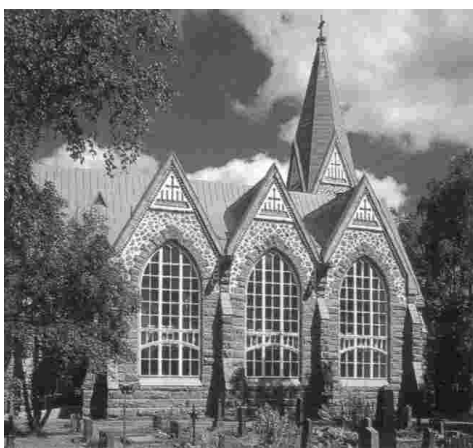
1435.aastal valminud ja 1200 inimest mahutava omanõulise ristikujuulise Närpiö kiriku kõrval on säilinud 150 punast hobusetalli. Kunagi on neid olnud 400. Nii seal kui ka naaberkirikus Korsnäs on altar toodud parema nähtavuse huvides idaseinast ristikujuulise kiriku keskele. Ristikujuuline kirikutüüp ongi Soomes valdav. Erinevalt Eestist on seal suurem osa puidust kirikud koos eraldi kellatorniga.

Enne Vaasasse jõudmist sõidame

Kristiinankaupunki vanas kirikus on palju uudistamist

ümber mitmekilomeetrise läbimõõduga lageda madaliku, mis on omaaegne meteoriidikraater. Kuna linnades on bussi parkimisega probleeme, sõidame Vaasast peatumata edasi, kuni tee äärde jääb Võyri kirik. Tegemist on Soome vanima puukirikuga aastast 1626. Põhjasõja ajal kasutasid vene kasakad pühakoda hobusetallina. Silma jäävad seal Lübecki meistritelt pärinev tiibaltar 15.sajandi lõpust ja rikkalike kaunistustega kantsel 18.sajandist, samuti eripärased laulunumbri tahvlid keset kirikut. Kirikute ümber olevad surnuaiad paistavad silma oma heakorraga ja pakuvad eeskju huvitavate kujunduslike elementidega.

Rapla sõpruskoguduse Alahärmä kirik

Sõpruskogudus Alahärmä

Veel pisut sõitu kirde suunas, ja olemegi meie rännaku ühes peamises sihtkohas, Rapla sõpruskoguduses Alahärmäs. Pärast õhtusööki kogudusemajas saame tuttavaks oma järjekordsete võõrustajatega – mitmel on see südamlük jällenägemine - ja sõidame laiali öömajadesse. Pühapäevahommikul jumalateenistusel teenisid kohalik pastor Heikki Väkiparta ja meie õpetaja, laulis Rapla koguduse segakoor Siiri Kalviku juhatusel. On tähelepanuväärne, et armulauale läheb seal terve kogudus, mida meil näeb harva.

Alahärma praegune kivist kirik on ainult kaks aastat noorem Rapla omast – valmimisaasta 1903. Esimene kirikuhoone 1676.aastast

Marita Mäki-Torkko on olnud aastaid Alahärmä ja Rapla koguduste vahelise sõprussuhete Soome poolne innukas eestvedaja

oli kasutusel vähem kui sada aastat, mil kogudus ehitas uue puukiriku. Viimane hävis tules 1898. aasta suvel, kui hooletu katusetõrvaja suitsuots kukkus all olevasse tõrvatünni. Mees hukkus ka ise, kuid jõudis enne Alahärmä rahvalt andeks paluda, et oli nende kiriku maha põletanud.

Alahärmä koguduses on enam kui 4000 liiget, 2 vaimulikku ja 15 palgalist töötajat. Teiste hulgas kantseleitöötaja Marita Mäki-Torkko, kes on olnud sealne kõige tihedam sidemete hoidja Rapla kogudusega. Koos abikaasa Eeroga on nad palju kordi Eestis käinud, korraldanud Alahärmä koguduse töötajatele eesti keele õpet ning organiseerinud meile rohkesti materiaalselt abi, mida oleme saanud kasutada oma pastoraadi kordategemisel. Kahe koguduse koostöö juured ulatuvad aastasse 1991, mil sealsed inimesed külastasid esimest korda Raplat ning 1995 kirjutati alla koostöölepingule. Vastastikku on käidud külas tähtsündmustel, samuti vahetatud laste- ja noorterühmi. Juba aastaid on Alahärmä kogudus tellinud meile Soome kirikulehte *Kotimaa* ja meie omakorda neile ajalehe *Eesti Kirik*. On hea teada, et nende

jumalateenistustel palvetatakse regulaarselt ka Rapla koguduse ja meie töötajate eest. 15-aastase koostöö margina andis õpetaja Mihkel Kukk Alahärmä kogudusele kingitusena üle meie kihelkonna sümboli - Maarja-Magdaleena pronkskuju.

Üheks reisi emotsionaalseks kõrghetkeks enne Alahärmäst lahkumist oli käik prohvetliku andega Voltti küla mehe Juho Mäntylä hauale, kes 1960-ndate aastate alguses oli poja sõnul surmkindlalt väitnud, et kolmekümne aasta pärast on Eesti jälle vaba. Et järgmine päev oli 20.august, laulsime tema haul üheskoos soomlastega „*Mu isamaa, mu õnn ja rõõm...*“

Siilinjärve – reisi suurim üllataja

Tihe programm sundis meid asuma kohe lõunasöögi järel teele, et õhtuks jõuda põiki läbi Soome nn *sinist teed* mööda sõites Põhja-Savo maakonda Siilinjärvele. Kohalikus nelipühikirikus ootas meid juba ees hulk rahvast. Sealne vastuvõtja, väga oikumeeniliste vaadetega endine kooliõpetaja ja vabakutseline ajakirjanik Juhani Happonen oli teinud suure eeltöö meie saabumiseks. Et ta on enda sõnul kogenud meil külas käies erilist külalislahkust, soovis ta nüüd maksimaalselt seda tasuda. Need olid sõnatuks tegevalt südamlükud tunnid sõnavõttude, palvete ja lauludega ning samuti mõlema maa hümnidega. Õpetaja Mihkel Kukk võttis oma tervituse kokku sõnadega: „*Usun saabumas aega, mil täituvad Jeesuse ülempreesterliku palve sõnad, et usklikud maa peal oleksid üks, nagu Jeesus ja tema Isa on üks.*“ Suurepäraselt laabus ka majutus peredes. Väsimatu ja kõikjale jõudev Juhani Happonen sõitis ka järgneval päeval meiega kaasa ja muutis Siilinjärvel ning Kuopios käigu unustamatult elamusrikkaks.

Paljudes Soome maapiirkondades jääb rahvast vähemaks, ent Siilinjärve vald on viimastel aastatel läbi teinud jõulise arengu. Rahvas on haritud, palju on lapsi ja noori. Paiga arengumootoriks on ilmselt olnud pinnalähedastest maapõuest avastatud apatiit. Käisime isegi kohalikus Kemira tehases ja silmitsesime lähedalt Euroopa üht suurimat avamaa kaevandust, mille sügavus on 150 m, pikkus 3 ja laius 1 km. Maak saadakse kätte lõhkamisega ning sel ajal paaril päeval nädalas katkestatakse kohalik liiklus nii maa peal kui ka õhus. Siilinjärve tehase põhitoodang on väetised ja fosforhape. Hapsetehase kõrvaltoode on kips ja selle pigment, mida kasutatakse paberitööstuses paberile valge värvi ja läike andmiseks.

Siilinjärve rahvusromantilise sisekujundusega luterlik kirik mahutab pool tuhat inimest ja on tihti rahvast täis. Leerikoolis käib aastas umbes 300 noort, kogudusel on oma leerikeskus. Uude

Õpetaja Mihkel Kukk ja Juhani Happonen Kuopio toomkiriku ees

Kuopio modernses nelipühikirikus peetakse ka rahvusvahelisi üritusi

Vuorela kirikusse/kogudusemajja saavad lapsed tulla pärast kooli ja leiavad seal tegevust seni, kuni vanemad koju jõuavad. Soomes on tavaks, et igal koolil on oma ristipastor (*kummi*) ning kooli ja kiriku koostöö on väga hea. Sügiseti kutsub kogudus kooliõpetajad kokku koostööd arutama. Koolid käivad jõulukirikus ja tulevad sinna ka kevadel lõpetamisel. Kõige selle teenistuses on Siilinjärve luteri koguduses seitse pastorit ja neli diakoni ning kokku viiskümmend palgalist töötajat, neist viisteist laste- ja neli noorsootööl.

Ida-Soome suurima, 93 000 elanikuga Kuopio linna ümber laiub Kallavesi järvistu. Pärast massiivsete müüridega toomkirikus ning uues ja esinduslikus nelipühikirikus käimist võtsime järve rannal pisut aja maha lõõgastumiseks, kus mitmed julgesid jahedavõitu vette ka ujuma minna.

Väärikas taasisesisvumispäev

Neljanda päeva õhtuks jõudsimel Kuopiost sadakond kilomeetrit lõuna poole Juvale, Järvakandi sõpruskogudusse. Kogudusemajas ootas meid kohv ja lõhepirukas ning taas meeleolukas koosviibimine kohalike võõrustajatega, mida juhatas koguduse õpetaja Markku Karila. Et oli meie taasisesisvumispäev, olid välja pandud mõlema riigi lipud, laulsime hümne, esinesid nii meie koor kui ka kohalikud muusikud.

Rapla koguduse juhatusel liige Heli Viinalass rääkis kohalolijatele sellest, kuidas ta 16 aastat tagasi Moskvas toimunud putši ajal oli aspirandina töökomanderingul Soomes. *“Mul on võimalus tänada Jumalat ja Soome rahvast! Lahkusin kodunt NSVL passiga, tagasi tulin taaskehtestatud Eesti Vabariiki. Nägin neil päevil soomlaste hirmu Moskvas toimuva pärast ja muret, mis Eestist saab, kui Tallinna suunas liikusid vene tankid,”* meenutas Heli tollaseid

Rapla koguduse segakoor Juva kirikusse laulujälge jätmata

tundeid. Kingituseks said juvalased raamatu Eesti kaunistest kodudest ja DVD koolinoorte suvisest tantsupeost.

Kõikjal Soomes äratavad tähelepanu kaunid ja korras kirikuaiad, kus peetakse pühaks viimastes sõdades langenute mälestust. Üldjuhul on need sõjaväljadelt toodud ja maetud oma kodukirikute juurde. Juva kiriku kõrval on poolkaares 426 nimetahvliit.

Maailma suurim puukirik

Pärast viimast võõrsil veedetud ööd sõbralikes kodudes või kampingus ning hommikupalvust Juva kirikus alustasime teekonda kodu poole. Viienda päeva krooniks oli võimalus viibida maailma suurimas puukirikus Savonlinna lähedal Kerimäel. Suve jooksul käib seal läbi 50 000 turisti. Kirik ei üllata oma vanusega – ehitatud 1847, vaid mastaapsusega. Hoone on 40 m pikk ja 27 m kõrge ning kõigis detailides üleni puidust. Istekohti jätkub 5000 inimesele. Kirik on ehitatud 160 aastat tagasi arvestusega, et sellesse mahuks korraga vähemalt pool kihelkonna inimestest, keda tollal oli 10 000. Nüüd on rahvast jäänud palju vähemaks ja elu kihab siin ainult suviti. Ka on Kerimäe kirik soositud kontserdipaik, sealhulgas Savonlinna kuulsate ooperifestivalide

Maailma suurim puukirik asub ida-Soomes Kerimäel

ajal. Kuna kirik on kütteta, peetakse talvel jumalateenistusi põhihoone külge ehitatud 200 istekohaga väikeses saalis. Eraldi asuvast kellatornist avaneb vaade Karjala järvedealale, mis on looduslikult kaunimaid Soome piirkondi.

Punkaharju maaliliselt järvedealalt läbi sõites tegime peatuse Imatrakoskis. Polnud küll veel see kellaaeg, mil mäslevetevool iga päev lühikeseks ajaks valla päästetakse, ent ka kuivalt nähtuna oli sügav kosesäng huvitav. Pisut aega jäi ka poodlemiseks kaasavõetud eurodega.

Lõpulejõudva palveteekonna viimane peatus enne Helsingit oli Kymi kirik Kotka külje all. Seal on poolteist aastat organistina töötanud Rapla abiorganist Teet Pöder, kes kogu reisi ajal oli meile nii soome kui ka rootsi keele tõlgiks. Teedu mängitud orelipalade ajal oli kõigil võimalus süveneda altaripilti, mis kujutas Getsemani stseeni. Kunstnik ei ole seal esiplaanile toonud mitte palveheitlust pidava Kristuse, vaid hoopis magavad jüngrid. Harva kohtab kirikutes nii vapustavalt kõnekalt altarimaali.

Helsingi sadamas ootas meid reisilaev *Rosella* koos rikkalike maitseelamus pakkuva õhtusöögiga rootsi lauas. Paar tundi pärast südaööd võis igaüks end 5-päevasesest reisiväsimusest välja puhata juba oma koduses süngis. Prantsusmaal elav eestlasest keeleteadlane, esseist, tõlkija ja usundiloolane Fanny de Sivers on kirjutanud: *“Palverännak sümboliseerib eluteed. Ta nõuab askeesi, pingutust, argisest lahkumist. Kuid ta pakub ka meeldivaid üllatusi, huvitavaid kohtumisi ja ilu.”* Seda kõike kogesime sellelgi reisel.

Ilme Veetamm

Apostlite radadel 1.

Vaade Ateena akropolile

Kevadel esimese juubelini jõudes soovisin kingituseks saada reisi, mis seostuks kuidagi mu töö ja ametiga. Pilk jäi pidama suurele Kreeka-Itaalia ringreisile, mis viis mitmetesse algkristlusele olulistesse paikadesse. Olen tänulik kogudusele, kes võimaldas mulle selle suurepärase puhkusereisi 3.-18.septembrini.

Usklik Poola

Et sõideti bussiga läbi 14 riigi (Eesti, Läti, Leedu, Poola, Slovakkia, Ungari, Serbia, Makedoonia, Kreeka, Itaalia, Vatikan, San Marino, Austria, Tšehhi), andis see võimaluse näha elu-olu suures osas Euroopas. Baltimaadest ja Poolast läbisõitu peetakse sageli tüütuks ajaraiskamiseks, ent mulle jättis Poola küll väga hea mulje. Ida-Poolas jäid kõikjal silma palvealtaritena mõjuvad suured teedeäärsed ristid. Väga palju oli neid ka koduaedades. Kirikud on igas külas, linnadest rääkimata. Silma hakkas üllatavalt palju uusi ja modernseid ning ka alles ehitatavaid kirikuhooneid.

Mõtlesin Poolast läbi sõites, millise tõuke ja impulsi sellele sügavalt usklikule rahvale võis anda nende oma mehe Karol Wojtyła valimine paavstiks (Johannes Paulus II) aastal 1978. Naaberriigi Slovakkiaiga võrreldes jättis ka külade ja linnade üldpilt Poolas palju parema mulje. Põllumajanduski tundub seal järjel olevat. Giidilt saime teada, et kogu maailmas tuntud McDonaldsi toiduketi kartul kasvatatakse Poola põldudel.

Ungaris sõidame mööda kiirteid, mille ääres tegelikku elu nägi vähe. Korras ja haritud madjarite maal hakkasid silma suured päevalilleväljad. Põhja-Serbia Vojevoodina maakonna lagendikel üllatasid jälle tohutud kuldsed maisipõllud. Samas linnade ja külade trööstitult hall ja räämas vaatepilt meenutas kangesti meie asjast nõukogude aega, mille olemegi juba ära unustanud. Serbia keskosas läks maastik mägisemaks. Belgradis on mitmel pool hiljutise sõja jälgedena veel näha pommiauke. Mõnetunnine ootamine Serbia ja Makedoonia piiril tõestas, et sealkandis on aeg ja kombed muust Euroopast tunduvalt maha jäänud. Õnneks polnud mitte kusagil mujal selliseid piiriületusprobleeme.

Kreeka – jumalate maa

Läbinud iseseisva Makedoonia riigi ööpimeduses ja valdavalt magades, jõudsimme oma esimesse Kreeka peatuspaika - *Olympic Beachi* kuurorti õhtu asemel alles varavalges. Pilvede seest tervitas meid 2918 m kõrge jumalate koduks peetud Olümpose mägi, Kreeka kõrgeim tipp. Valdavalt on kogu Kreeka maaliliselt mägine ja kaunis maa. Esimene päev Hellases oli mõeldud pärast pikka teelolekut puhkuseks ja ujumiseks. Kuna ma ei olnud suvel Eestimaa päikest just palju oma ihule lasknud, põletasin end 6.septembril mõne tunniga päris korralikult ära. Üllatas Vahemere vee suur soolasus.

Thessaloniki

Umbes miljoni elanikuga Makedoonia provintsi ja kogu Põhja-Kreeka suurim linn Thessaloniki on pealinna Ateena järel täna riigi suuruselt teine linn. Kuna valdav ehitusmaterjal on valge marmor, tunduvad Kreeka linnad kaugelt vaadates ühesugused valged. Lähedale minnes näeb neis omajagu värvikirevust.

Kreeka õigeusu kirikutes on kõrged kantslid ja rahvale istmed

Kreeka õigeuskirikute eripäraks on kaheksatahuline kuppel

Thessaloniki on asustatud 4.sajandil eKr ning roomlaste valdusse läks linn 146 eKr. Türklased hõivasid selle 1430 ja jäid sinna Esimese Balkani sõjani 1912. Kuni selle ajani elas seal ka suur juudi kogukond, kellele apostel Paulus käis ristiusku kuulutama juba oma teisel misjonireisil aastal 49.

Ega täpselt ei teata, kui kaua Paulus Thessalonikis viibis. Apostlite tegude raamatu 17.ptk järgi väitles ta kolmel hingamispäeval kohalikus sünaagogis sealsete juutidega ja tõestas neile, et Jeesus, keda tema kuulutas, ongi tõotatud Messias. Luukas kirjutab, et „mõned neist lasksid end veenda ja liitusid Pauluse ja Siilasega, samuti suur hulk jumalakartlikke kreeklasi ja rohkesti suursuguseid naisi“. (Ap 17:4) Nimeliselt räägitakse juudakristlasest Jaasonist, kelle kodus apostlid peavarju leidsid ning mis võis saada ka Thessaloniki koguduse edasise kooskõimise kohaks.

Kuigi vastuolude tõttu sünaagoga tuli Paulusel Thessalonikist peatselt lahkuda, on väheusutav, et vaid kolme nädalaga suutis Paulus koos Siilasega rajada koguduse, mida ta oma 1.kirjas tessalooniklastele seab eeskujuks kõigile usklikele Makedoonias ja Ahhaias. (1Ts 1:7) Paulusele oli see kaubateede äärde jääv linn omamoodi Ida ja Lääne kohtumispunktina misjonistrateegiliselt väga oluline koht, kuhu ta ikka ja jälle tahtis tagasi tulla, kuid pidi tõdema, et „saatan on meid takistanud“. (1Ts 2:18) Uues Testamendis on säilinud kaks kirja, mida Paulus on saatnud sealsele kogudusele.

Kirik – keele ja rahvuse alalhoidja

Vaatamata sellele, et lühikese Thessalonikis käigu ajal ei õnnestunud näha otseselt Paulusega seotud kohti (sünaagoogi

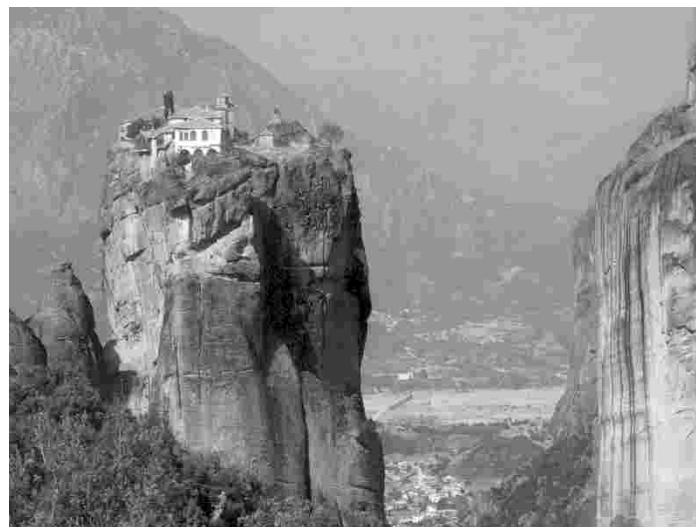

Väljakaevatud antiikne Delfi asub Parnassose mäe imekaunil jalamil

oletatavale asukohale on rajatud klooster), käisime mitmes säilinud bütsantsiaegses kirikus. Kreeklased ei ole väga suured kirikuskäijad, kuid kreeka õigeusu kirik on üks vähesed riigikirikud Euroopas ning kirikul on rahva teadvuses eriline koht. Kuigi elati ligi 400 aastat islami võimu all, suhtusid muhameedlastest osmanid kreekakatoliku usku küllalt sallivalt ning just kirikust sai kreeklaste identiteedi ja keele alalhoidja. Ka hilisemal ajal on Kreekas täheldatud kiriku rolli olulist mõju riigile ja rahvale tähtsate otsustuste langetamisel. Mitu vana bütsantsiaegset õigeuskirikut, mis vahepeal olid kasutusel islami pühamutena, on hiljem taas kirikuteks muudetud.

Kreeka kirikute eripära teiste ortodoksikirikutega võrreldes on see, et neis on rahva jaoks pingid või toolid, nii nagu me oleme harjunud seda nägema lääne kirikutes. Pisut harjumatu oli kuulda, kui õigeusu liturgias kasutati mikrofone ja valjuhääldeid isegi siis, kui õhtupalvusel on väga vähe inimesi kirikus.

Meteora – õhus hõljuv

Üks paljudest Meteora kloostritest

Kalambaka linna lähedal kohtab erakordset looduspüstikat: mitmekümne meetri kõrgused looduslikud kaljud on otsekui taeva poole sirutuvad tõmbid sõrmed. Nendesse raskesti ligipääsetavatesse tippudesse hakati 11.sajandil rajama kloostrid. Nii inimesed kui kogu vajaminev kraam tõmmati alt üles korviga. 16.sajandiks oli seal juba 24 kloostrit, millest praegu on alles 6, neist 2 nunnakloostrit. Käisime sealses suurimas, 14.sajandil rajatud *Megalo Meteoras*, kuhu sai suhteliselt lähedale ka bussiga.

Delfi – maailma keskpunkt

Sõit antiikmaailma ühe kuulsama ja rikkama pühamu varemete juurde on meeliülendavalt kaunis. 1400 aastat eKr Parnassose mäe kõrgele nõlvale rajatud Delfit peeti omal ajal maailma keskpunktiks. Sinna mindi kogu Kreekast ja kaugemaltki, et enne tähtsa otsuse langetamist nõu küsida Delfi oraaklilt. Selleks oli preestrinna Pythia, kes langes kord kuus transsi ja andis siis edasi päikese-, valguse- ja kunstijumala Apolloni sõnumi. Viimane valati paganlike preestrite poolt värsivormi, et abivajajatel oleks seda kergem mõista. Vanad kreeklased lugesid oma elu enne ja pärast Delfis käimist. Võimsa templite kompleksi juurde kuulusid 5000 inimest mahutav amfiteater, ujula ja staadion, kus sarnaselt olümpiamängudele peeti iga nelja aasta järel Delfi mängu. Kogu see hiilgus hävis maavärinas 374 eKr ning taasavastati ja väljakaevamisi hakati tegema alles 19.sajandil.

Ateena – tarkuse jumalannale pühendatud linn

Vana-Kreeka poliitiline mudel tulenes paljuski maa looduslikest iseärasustest, kus võimukeskusteks kujunesid iseseisvad linnriigid ehk *polis*ed. Ateena linnriik tekkis 8.sajandil eKr. Tuntuimateks olid veel Sparta, Mükene, Trooja jt. Ateena kultuuri õitseng algas 5.sajandil eKr. Sellest ajast pärineb ka maailma esimene

Ateenas areopaagi künkal, kus Paulus oma kuulsa kõne pidas

demokraatlik riigikord, kus riigiasju hakkas otsustama rahvakoosolek. 2.sajandil eKr pidi Ateena alistuma küll Rooma ülemvõimule, kuid säilitas oma kõrge maine teaduse, eriti filosoofia ja kultuuri keskusena kuni 3.sajandini pKr. Pärast Bütsantsi aega (4.-15.sajand) ja türki Osmanite valitsust (15.-19.sajand) kuulutati seal 1832 välja Kreeka Vabariik ning kaks aastat hiljem sai Ateenast riigi pealinn.

Kreeka kalmistud üllatavad valgese marmorist hauakambritega

Tänane 4 miljoni elanikuga Ateena on segu ajahamba poolt puretud omaaegsest hiilgusest ja moodsast nüüdisajast. Pärast 1896.aasta esimeste kaasaegsete olümpiamängude staadioni külastamist suundusime Tundmatu sõduri haua juurde parlamendihoonde ees. Igal täistunnil minnakse sinna vaatama vahtkonnavahetust, kus sõdurid kannavad 19.sajandist pärit kreeka rahvuslikku riietust. Tegemist on omapärase vaatamänguga rahvuslikest traditsioonidest ja tänapäeva militarismist.

See, mida Ateenasse vaatama minnakse, on valdavalt varemud. Linna sümbol on *akropol*, 150 m kõrgusel lubjakivikaljul kõrguv kindlus, nii nagu Toompea Tallinnas. Sealne tähtsaim ehitis oli Vana-Kreeka arhitektuuri pärliks peetud Parthenon, mis on suures osas ka säilinud. Too 5.sajandi keskel eKr tarkusejumalanna Athenale pühendatud tempel väljendas nii omaaegseid riigi-, usu- kui ka kunstideeale. Lisaks sellele on *akropolisel* templid kunstijumalannale Nikele ja Athena kultuse kehtestanud kuningas Erechtheionile. All-linnas, omaaegsel turuplatsil *agoraal* on hästi säilinud tulejumalannale Hephasteionile ja sõjajumal Aresele püstitatud templid. Kõigi aegade suurimast, peajumal Zeusi templist, mis toetus 104-le 16 m kõrgusele Korintose sambale, on tänaseks püsti veel vaid 11.

Paulus areopaagil

Esimese Ateena-päeva õhtupoolikul läksin otsima areopaagi ehk sõjajumal Arese küngast, kus apostel Paulus pidas ateenlastele kristliku misjoni muster kõne „*tundmatust Jumalast*“. (Ap 17:22-31) Mäe jalamil on vaskplaat kõne kreeka keelse tekstiga. Kujutasin seal ette Paulust nägemas enda ümber lugematut hulka paganlike templeid, millest praegu on alles vaid varemed, ja teda sellest vaimus ärrituvat.

Paulus oli tulnud hellenistliku kultuuri keskusse Kristust kuulutama ning tal tuli astuda areopaagi nõukogu ette, kellel oli otsustusõigus kõigis riiki ja religiooni puudutavates küsimustes. Kreeka kõrgeimat riigikohut nimetatakse tänini Areopaagiks. Kuigi Pauluse sõnum ateenlastele suurt korda ei läinud, räägitakse siiski sellesama nõukogu liikmest Dionüüsiost ja ühest naisest Damarisest, kes said usklikuks Pauluse kuulutuse tulemusena. (Ap 17:34) Pärimuse järgi sai Dionüüsiost esimene Ateena piiskop.

Korintos

Viimasel Kreeka päeval Ateenast riigi lõunapoolseimale, Peloponnesose poolsaarele sõites peatusime päikesetõusu värvidemängu ajal 6 km pikkuse kitsa ja kõrgete kallastega Korintose kanali juures. See 1893.aastal kaevatud veeteed lühendas tunduvalt laevade liikumist. Meie reisiprogramm ei võimaldanud pikemalt peatuda Korintos, kus apostel Paulus Kreekas olles on aastatel 50-51 ja 57-58 kõige kauem viibinud. Pauluse-aegsest suurlinnast Korintosest pole tänaseks peale varemete midagi järele jäänud. Praegune samanimeline linnake jääb endisaegsest mitu km eemale.

Tulest laastatud maa

Võrratute mägiste vaadete kõrval nägime kahjuks ka seda, mida teeb inimeste poolt põhjustatud või nende kontrolli alt vallapääsev tuli. Ümberringi kümnete ja sadade kilomeetrite viisi põlenud maad, kus tuleroaks jäi ka elumaju ja muud inimeste vara. Kreeklaste selle suve rahvuslikus katastroofis hukkus üle 60 inimese. Üks pilt jäi aga eriliselt meelde: keset mustaks põlenud maad seisis künka otsas tulest puutumatu väike kabel.

Tulekahjud, mis meie reisi ajaks olid õnneks juba kustutatud, jõudsid isegi ühe Kreeka olulisema turismiobjekti - Olümpia linna ja esimeste antiikolümpiamängude staadioni vahetusse lähedusse. Kurb oli näha pruuniks põlenud võimsaid piiniasalusid, mida parasjagu maha saeti. Lääneranniku sadamalinnas Baris läksime Itaaliasse suunduvale laevale, et jätta seljataha imekaunis jumalate maa Kreeka.

(Järgneb)

Mihkel Kukk

Iidse Hera templi varemetes süüdatakse kõigi kaasaegsete olümpiamängude tuli

Koguduse nimepäeval - seekord Jõgevamaal

Eestis on peale Rapla kuus Maarja-Magdaleenale pühendatud kogudust. Selle armastatud naispühaku nimepäeva, 22.juuli hommikul võttis bussitäis Rapla koguduse rahvast suuna Jõgevamaale, et oma koguduse pidupäeva tähistada üheskoos ajaloolisel Põhja-Tartumaal asuva Maarja-Magdaleena kogudusega.

Nagu alati, oli ka seekord kandev osa meie koguduse segakooril ja dirigent Siiri Kalvikul. Oleme harjunud, et juba bussisõidu ajal kuuleme oma õpetajalt eelinfot külastatavate kirikute ajaloo ja eripära kohta. Seekord olid kaasas ka veel Aino ja Leo Villand, kes tutvustasid meile Eesti kultuurilugu laiemalt.

Otto Wilhelm Masingu mail

Esimese peatuse tegime Äksi Püha Andrease kiriku juures, kus oli algamas kuldleeri jumalateenistus. Õpetaja Urmas Oras, kes sõidutas oma bussiga rahvast kirikusse, sai meile kiriku uksele vaid tere öelda ja läinud ta oligi uuele ringile. See-eest organist Kristel Neitsov võttis meid kirikus vastu orelimänguga. Sinna Saadjärve kaldale on pühakoda rajatud juba 15.sajandi keskpaigas. Praegune maakivist ja punastest tellistest kirikuhoone pärineb aastast 1731. Ülemöödunud sajandi 80-ndail aastail ehitati kirik suuremaks, nii et istekohti jagub selles isegi 1000-le.

Tuntuim kirikuõpetaja Äksis on olnud eesti kirjakeelde õ-tähe tooja Otto Wilhelm Masing, kes teenis kogudust aastast 1815 kuni oma surmani 1832. Kiriku kaunis pargis on talle mälestuskivi. Meie koor jätab Äksi kirikusse oma helijälje ja rännutee jätkub, kuni hakkab paistma Maarja-Magdaleena kiriku sihvakas torn.

Maarja-Magdaleenas

Sarnaselt Äksiga ehitati ka see kirik 19.sajandi lõpul avaramaks, et mahutada kõiki kirikulisi. Tänavusel nimepäeval tähistati ühtlasi uuendatud Maarja-Magdaleena kiriku 120.aastapäeva. Omaegne rahvarohke ja jõukas kant on nüüdseks jäänud ääremaaks. Isegi oma nime on tulnud mitu korda vahetada. Nõukogude ajal muudeti kirikuküla mittemidagi ütlevaks Järveks. Paarkümmend aastat tagasi muutus see Maarjaks. Täna on vana ilus ja ajalooline Maarja-Magdaleena nimi lõpuks jälle taastatud.

Oma jälje koguduse ellu on jätnud see, et mitukümmend aastat pole seal olnud oma õpetajat. Kui 1970-ndail seisis kirik peaaegu sulgemise äärel, hakkas kogudust hooldama õpetaja Eenok Haamer Mustveest. Kaks aastat tagasi ordineeriti Maarja-Magdaleena diakoniks kohalike juurtega noormees Aivo Prükk. See aga tähendas ühele väikesele kogudusele otsekui uut algust: sagedasemaid jumalateenistusi, piiblitunde, aktiivset laste- ja noortetööd jne. Kõike seda nägime seal ka oma silmaga.

Pidupäeva kohvilauas Maarja-Magdaleena kirikus, keskel koguduse diakon Aivo Prükk

Äksi Andrease kiriku sisevaade

justkui oleksime olnud juba ammusel tuttavad. Maarja-Magdaleena kiriku pidupäeva austasid oma osavõtuga ka Jõgeva maavanem ja kohalik vallavanem.

Oskar Lutsu tegelaste radadel

Pealelõunal sõitsime edasi Palamusele. Sealne 13.sajandist pärinev Pühale Bartholomeusele pühitsetud kirik pääses 19.sajandi ümberehitusest. Eriti väärtuslikud on selles suhteliselt väikeses ja hubases kirikus baroksed altar ja kantsel. Koguduse õpetaja Jaan Nuga tutvustas meile ka pastoraati, mis tänu kohalikule vallale on küllap üks ilusamini korda tehtuid tervel Eestimaal. Hoone ise on pikaajalise lepingu alusel valla omanduses, koguduse kasutada on 40 protsenti ruume, sealhulgas väga avar ja ajakohase sisustusega kantselai. Kogudusel on külalistetoad 10 voodikohaga, mis suveajal pidevalt hõivatud.

Palamuse kihelkonnakool-muuseumis võttis meid vastu õpetaja Lauriks kehastunud tore giid, kes tutvustas põhjalikult Oskar Lutsu loodud kangelaste elu-olu. Vanas koolipingis istudes tundsin end hetkeks kõik olevat „Kevade“ tegelaste ajas ja olustikus.

Viimase peatuse tegime Palamuse kalmistul, kuhu on maetud enamik Lutsu loodud tegelaste prototüüpe. Mälestuslaulu laulsime meie õpetaja Tallinna Kaarli aja esimese kolleegi ja lähima kaastöölise õpetaja Edgar Vaikmäe ja tema abikaasa Ida haul.

Ilme Veetamm

Palamuse kirik ja eeskujulikult renoveeritud pastoraat

Anu Väliaho: „Kõige rohkem on vaja armastust“

Juba neliteist aastat on eestlasest Anu ja soomlasest Juha Väliaho Soome kiriku lähetusel misjonäridena tegutsenud. Põhiliselt Marimaal, viimased paar aastat Baškiirias.

Aeg on märkamatult kiiresti läinud. Tööd on palju olnud. Rõõm on olnud väiksematestki kordaminekutest, suurtest rääkimata. On ehitatud, ruume korrastatud. Kohapealseid inimesi on juurde tulnud, ka töötegijaid. Anu sõbrakirjast on lugeda, kuidas nad palusid nii tema kui ka Juha juubelisünnipäeva kingituste asemel teha annetusi. Sellest kogunes kena toetus Birski misjonimaja ehitamiseks. Suurt heameelt tundis Anu siis, kui esimene jõulukingituspakk tuli Eestist, seni oli ikka Soomest tulnud.

Kui Juha ja Anu kodumaile tulevad, külastavad nad kogudusi. 1.septembril olid nad Raplas ja Järvakandis, kus Juha jutlustas ja Anu tõlkis. Alati on neil kaasas näitused, pildid, videod. Nende jutt ja olek on täis optimismi, kuigi töö, mida nad tuhandete kilomeetrite kaugusel teevad – Juha Ingeri kiriku Uraali praostina, ei ole kerge. Nad on päikest kiirgavad inimesed. Alati kannavad mõlemad maride rahvariideid, mis on lugupidamine rahva vastu, kelle heaks nad töötavad.

Misjonärid Anu ja Juha Väliaho 1.septembril Rapla pastoraadis.

Seasel rahval on elu keerulisem ja vaesem kui meil. Ka misjonitöös on kohapeal varem lubatud võimalused ahenenud. Marikeelset Piiblit veel ei ole, kuid on lootust saada vähemalt Uus Testament.

Küsimusele, mida on nende töös kõige rohkem vaja, vastab Anu üheainsa sõnaga – armastust.

Tiiu Luht

8.juulil tulid Rapla kirikusse oma leeriõnnistamise 50.aastapäeva tähistama Linda Aarna (leeris Karksis), Helju Esnar, Virve Hansen, Naima Judakova, Maiu Kess (leeris Tallinna Jaanis), Maire Kivioja, Urve Loorents, Mai Lume, Maie Männiste, Vilme Paluoja, Meida Ramjalg, Linda Randmaa, Linda Raud, Helgi Roodla, Laine Sassian, Õie Sillamaa, Juta Sõmer, Eo Tori, Aino Villand (leeris Tallinna Toomkirikus), Olev Sassian, Vello Sepp ja Leo Villand (leeris Tallinna Toomkirikus). Ees õpetajad Mihkel Kukk ja Kalju Kukk

Õnnitleme!

OKTOOBER

- 3. Laine Usima 80
- 5. Else-Rosalie Kilter 85
- 5. Ivi Pärnoja 60
- 6. Reet Sarapuu 50
- 9. Ella Methusalem 80
- 10. Tiit Preegel 50
- 13. Linda Laurimäe 93
- 15. Erich Kaarlep 92
- 15. Uku Torjus 50
- 19. Olga Kasikov 85
- 21. Eve-Malle Arakas 70
- 25. Eva Kõrtsini 60

NOVEMBER

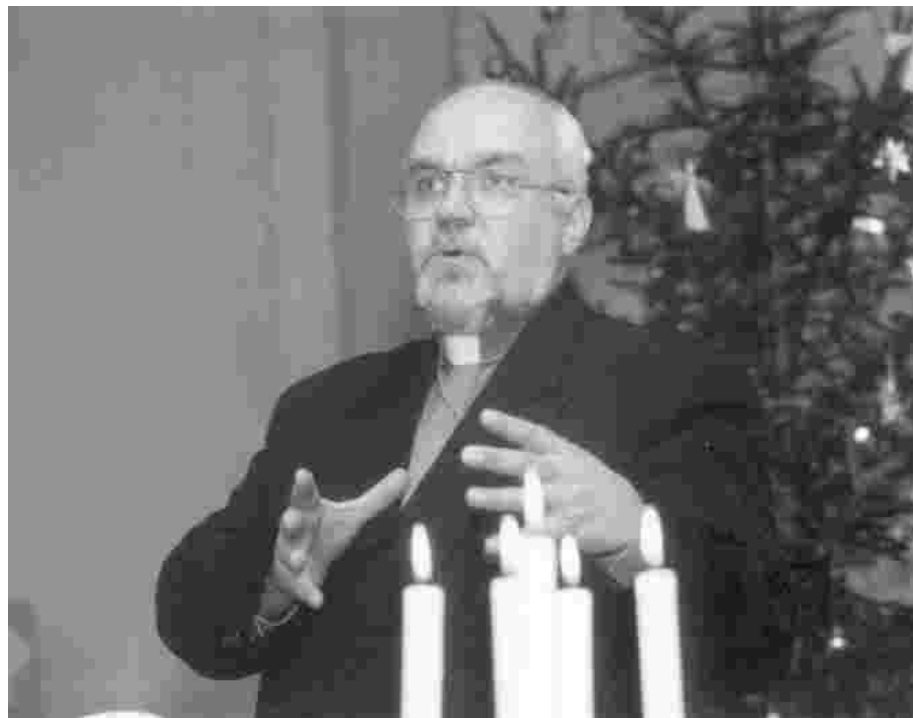
- 7. Benita Ringi 80
- 13. Alide King 80
- 15. Kaleph Jõulu 80
- 16. Ilme Veetamm 70
- 17. Vilma Romulus 85
- 18. Renate Soomets 92
- 20. Leida Uustalu 85
- 22. Helve Roosson 70
- 24. Aino Tendal 75
- 25. Leida-Pauline Tool 85
- 26. Hilda Mustallikas 93
- 27. August Kaljumäe 80

DEISEMBER

- 6. Asta Velleste 70
- 9. Tiit Asumets 60
- 12. Linda Lipstuhl 85
- 17. Edla Soone 80
- 19. Luule Lainväe 70
- 23. Rosalie Kerdmann 99
- 23. Alvei Kiinvald 75
- 30. Jüri Suurtalu 60
- 31. Elga-Loreida Meresmaa 80

Piiskop Einar Soone 60

Piiskop Soone külas Rapla koguduse jõulupuul

Einar Soone sündis 26.septembril 1947 Rapla kihelkonnas Alu-Metskülas Sepa talus Johannes ja Pauliine Soone peres Meeta, Johannese, Arvi ja Milvi järel viimase, viienda lapsena. Pärast isa surma 1951.aastal kolis pere Tallinna. Leeris käis Einar Rapla koguduses 1966.aastal. 1970 asus ta õppima Usuteaduse Instituuti, mille lõpetas 1980.

3.oktoobril 1973 ordineeriti Einar Soone aseõpetajaks ja määrati teenima Lüganduse ja Kiviõli kogudust Ida-Virumaal. 15.oktoobrist 1985 on ta Tallinna Kaarli koguduse õpetaja. Oli Tallinna praost aastatel 1990-1993 ja konsistooriumi assessor 1990-1992. EELK piiskopiks pühitseti Einar Soone 12.detsembril 1992. 1993.aastast kuni tänaseni on ta ka Eesti Kirikute Nõukogu president.

Kuni järgmise aasta 1.septembrini on Einar Soone pidamas puhkuse- ehk sabatiaastat ning selleks ajaks vabastatud kõigist ametiülesannetest.

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauaga jumalateenistus**

Pühapäeviti kell 10 **palvetund koguduse raamatukogus**

Kuu I ja III neljapäeval kell 17 **piiblitund inglisaalis**

Kuu II ja IV laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund**

Alates 15. augustist kuni jõuludeni on kiriku remondi tõttu jumalateenistused pastoraadis

Kiriku remont edeneb jõudsalt

Tänaseks on kiriku puitlagi pestud ja vahatatud, seintele on pandud esimene värvikiht, käib viimistlus. Käsil on puitosade taastamine ja elektritööd. Projektijuht Ilmar Mõtsniku sõnul on remondimehed olnud usinad ja tähtjast peetakse kinni.

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-13, P ja kirikupühadel enne ja pärast

jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: **rapla@eelk.ee**

kodulehekülj **www.eelkrapla.ee**; Skype: **eelkrapla**

juhatuse esimees Raivo Erm **51 30 212**; **raivo@resk.ee**

õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144**; **55 650 722**; **mihkel.kukk@eelk.ee**

Fotod: Arvo Kuldkepp, Joel Kukk, Mihkel Kukk, Ene Laur, Ringo Lemberg, Kadri Pulk, Taimo Tammik, Heli Viinalass ja erakogud Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson